

KURSEVI ZA ADAPTACIJU I INTEGRACIJU

Dobro došli u Českou Republiku

DOBRO DOŠLI U ČEŠKU REPUBLIKU

Informacije za
novopridošle strance

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Brošura za novopridošle strance

DOBRO DOŠLI U ČEŠKU REPUBLIKU

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Ovaj projekat s fokusom na integraciju stranaca finansira
Ministarstvo unutrašnjih poslova Češke Republike.
Za realizaciju projekta zadužena je organizacija Slovo 21, z. s.

Brošura koju imate pred sobom nadovezuje se na informacije koje ste dobili na **kursevima za adaptaciju i integraciju**. Informacije se odnose pre svega na državljane trećih zemalja (ovim pojmom označavaju se državljani zemalja koje nisu **članice Evropske unije**).

Zakon o boravku stranaca (Zbirka zakona br. 326/1999) propisuje obavezu pohađanja kursa za adaptaciju i integraciju, kao i kategoriju stranaca na koje se navedena obaveza odnosi.

Osnovni cilj ovih kurseva je upoznavanje stranaca s pravima i obavezama koje imaju i u vezi su s boravkom na teritoriji Češke Republike, predstavljanje lokalnih i kulturnih relacija, te u isto vreme upozorenje na neke negativne pojave. Na kursevima se pružaju samo uopštene informacije. Lektori ne pružaju individualne savete zato što nemaju mogućnost da pokriju sve specifičnosti individualnih slučajeva učesnika kursa. I u ovoj brošuri nalaze se opšte informacije, dok se za konkretne slučajeve savetuje potražiti besplatno savetovanje i pomoć.

Ako vam je potreban savet ili pomoć, nemojte se preimšljati. Obratite se neprofitnim nevladinim organizacijama (NVO) ili centrima za integraciju (Centar za pomoć u integraciji stranaca) koje možete pronaći u svakom regionu Češke Republike. U navedenim organizacijama rade stručnjaci koji će vam pružiti besplatno savetovanje iz oblasti socijalne i pravne problematike, a u vezi sa svim pitanjima na koja ćete naići i listajući navedenu brošuru. Spomenute organizacije nude i kurseve češkog jezika, kurseve iz oblasti društvene kulture na različite teme iz života u Češkoj Republici, potom pomoć u komunikaciji s državnim institucijama ili lično prisustvo za vreme sastanaka s navedenim organima, eventualno i prilikom poseta lekaru, u komunikaciji sa školom, usluge usmenog prevođenja i prevoda. Svakoj NVO možete se obratiti i telefonski u slučaju da vam zatreba pomoć ili savet.

Centri za integraciju daće vam besplatan savet oko institucije u kojoj možete da obavite sve potrebno, ponudiće vam kurseve češkog jezika, usluge savetovanja, usmenog prevođenja, kao i niz drugih stvari. U centrima za integraciju internet vam je uvek na raspolaganju. Zaposleni u centrima rado će vam dati savet i pomoći oko uputstava za korišćenje interneta.

Kontaktne informacije za centre za integraciju i ostale neprofitne organizacije nalaze se na kraju ove brošure u odeljku **Kontakti**.

© Slovo 21, z. s., 2023

Zadržavamo sva prava. Ova publikacija, kao i svaki njen deo, u elektronskom ili mehaničkom obliku, uključujući i fotokopije, ne sme da bude kopirana i širena bez pismene saglasnosti izdavača.

7. izmenjeno i dopunjeno izdanje

ISBN 978-80-88301-37-0

SADRŽAJ

Uvodna reč.....	5
Zemlja u kojoj se nalazite.....	6
Imigracija i integracija u Češkoj Republici.....	13
Boravak u Češkoj Republici	16
Prosveta, obrazovanje, priznavanje diploma.....	31
Zaposlenje.....	41
Preduzetništvo.....	54
Zdravstvo i zdravstveno osiguranje.....	65
Socijalni sistem i socijalna zaštita.....	72
Stanovanje	76
Porodica, ravnopravnost, deca.....	81
Preporuke.....	89
Svakodnevni život.....	93
Ostale važne informacije.....	98
Kontakti.....	103

UVODNA REČ

Poštovani,

Dozvolite da vam poželimo dobrodošlicu u Češku Republiku.

Znamo da početak života u novoj zemlji nije uvek jednostavan. Zadovoljstvo nam je što smo u prilici da pomognemo u privikavanju na vaše novo okruženje, kao i u prevazilaženju mogućih prepreka. Pripremili smo kurs dobrodošlice, koji traje pola dana, a u okviru kojeg ćemo vam pružiti osnovne informacije o vašim pravima i obavezama, savete oko rešavanja svakodnevnih situacija, ali i upozorenja na rizike koje je bolje izbeći.

U toku kursa gledaćete film kroz koji ćete se upoznati sa sredinom u Češkoj Republici: sa predelima, podnebljem, običajima tipičnim za zajednički život. Sastavni deo kursa je i ova brošura. U njoj ćete naći ne samo informacije koje ste čuli na kursu, već i adresar s organizacijama kojima možete da se obratite. Reč je pre svega o neprofitnim nevladinim organizacijama i centrima za integraciju. Zaposleni u navedenim ustanovama spremni su da vam pruže besplatan savet, pomoć i ličnu asistenciju. Molimo vas da se ne ustručavate, te da im se obratite svaki put kada ste u nedoumici. Sigurni smo da ćete navedenu ponudu iskoristiti na najbolji mogući način.

Drago nam je što ste za mesto svog boravka odabrali baš Češku Republiku. Nadamo se da ćete se ovde osećati kao kod kuće i da ćete se aktivno uključiti u život ovdašnje zajednice.

Želimo vam svako dobro u predstojećem periodu.

Dobro došli u Češku Republiku.

Zaposleni Odeljenja za azil i migracionu politiku
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Češke Republike – koordinator za integraciju
stranaca u Češkoj Republici

ZEMLJA U KOJOJ SE NALAZITE

Tinska crkva i Praški astronomski sat, Prag

ČEŠKA REPUBLIKA

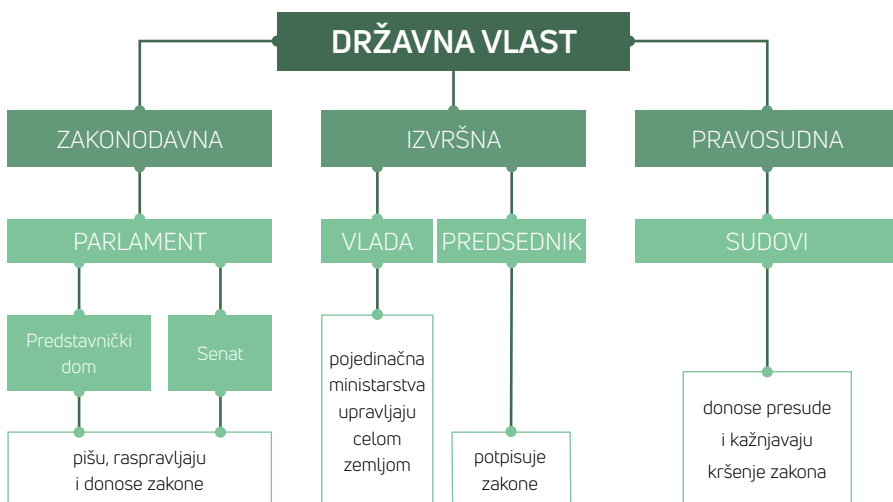
Češka Republika nalazi se u srednjoj Evropi. Graniči se s Austrijom, Nemačkom, Poljskom i Slovačkom.

Češka Republika nastala je 1. januara 1993. godine raspadom Čehoslovačke. Članica je organizacije NATO (od 12. marta 1999), Evropske unije (od 1. maja 2004) i šengenskog prostora (od 21. decembra 2007).

U Češkoj Republici živi više od 10 miliona stanovnika. Glavni grad je Prag i u njemu živi oko 1,2 miliona stanovnika. Ostali veliki gradovi su Brno, Ostrava, Plzenj, Liberec, Olomouc, Usti nad Labem, Hradec Kralove, Česke Budjeovice i Pardubice. Službeni jezik je češki.

Češka Republika administrativno se deli na 14 samoupravnih regiona sa više od 6 000 opština. Zadatak opština je da osiguraju sve potrebe stanovnika, npr. u oblasti stanovanja, zaštite i unapređenja zdravlja, socijalne zaštite i slično. Regionu su i sastavni deo javne uprave. Ovim samoupravnim celinama, odnosno opštinskim i gradskim ustanovama, mogu se obratiti stanovnici kako bi rešili svoje administrativne potrebe. Opštine i regionu imaju pravo na samoupravu, građani u tu svrhu biraju predstavnike opština i regiona.

Češka Republika je demokratska pravna država s političkim sistemom u kojem se političke stranke i pokreti slobodno nadmeću. Najviši pravni dokumenti su Ustav Češke Republike i Povelja o osnovnim ljudskim pravima i slobodama, kojima se definiše načelo ravnopravnosti u pravima i dostojanstvu, te garantuju osnovna ljudska prava i slobode

za svakoga bez razlike, odnosno ravnopravno postupanje bez bilo kakve vrste diskriminacije. Svaki stanovnik Češke Republike se za svoja prava može izboriti na sudu. Samo neka prava i slobode u vezi su sa državljanstvom Češke Republike, npr. glasačko pravo i pravo kandidovanja na izborima.

Na čelu države je **predsednik** koji imenuje vladu, potpisuje zakone, dogovara i ratifikuje međunarodne ugovore, objavljuje termin za izbore i udeljuje pomilovanja i amnestije. Zakone predlaže i za njih glasa **Parlament Češke Republike**, koji se sastoji od **Predstavničkog doma** i **Senata**. Vrhovni organ izvršne vlasti je **Vlada Češke Republike**. Vlada kao celina ima najveću odgovornost za upravljanje državom i stvaranje zakonodavstva, upravlja delatnostima državnog aparata, sprovodi zakone i u okviru istih izdaje uredbe. Za svoju delatnost odgovora Predstavničkom domu koji može da joj izglasa nepoverenje. Sudsku vlast čine sudovi koji su samostalni i nezavisni. U zemlji se sve odvija prema pravnom poretku Češke Republike. Predsednika, poslanike u Predstavničkom domu, senatore u Senatu i odbornike u regionalnim, gradskim i opštinskim većima biraju sami građani. Demokratski izbori zasnovani su na načelima univerzalnosti, tajnosti i ravnopravnosti glasova. Svaki građanin Češke nakon punoletstva (18 godina) dobija pravo da glasa na izborima.

Građansko društvo u Češkoj je na dosta visokom nivou i čine ga različite nevladine organizacije, udruženja, interesne grupe i institucije. Ove NVO, ostala udruženja i aktivnosti građana sastavni su deo građanskog društva i dopunjuju ili su protivteža državnim strukturama, komercijalnom sektoru i njegovim interesima. Sa nevladinim neprofitnim organizacijama srešćete se u oblasti savetovanja i usluga za strance. O njima ćete imati prilike da pročitate na mnogim mestima ove publikacije.

Zaštitnik građana (ombudsman)

Ombudsman štiti lica od delovanja državnih institucija i drugih organa, ukoliko njihovo delovanje nije u skladu s pravom ili ne odgovara principima demokratske pravne države. On se bori za poštovanje osnovnih ljudskih prava i doprinosi primeni prava radi ravnopravnog pristupa i zaštite od diskriminacije.

Strancima će ombudsman biti odlična pomoć ukoliko se nađu u situaciji da se prema njima postupa nepravedno ili ako državne institucije zakažu.

Zvanični naziv	Češka Republika, kraći naziv Češka i ČR
Datum nastanka	1. 1. 1993. godine
Glavni grad	Prag
Administrativna podela	14 regiona
Politički sistem	parlamentarna demokratija, na čelu države je predsednik
Punoletstvo	sa napunjenih 18 godina (regulisano Građanskim zakonikom)
Krivična odgovornost	sa napunjenih 15 godina (regulisano Krivičnim zakonikom)
Površina	78 865 km ²
Pozivni broj	+420
Klima	<p>Umerena sa četiri godišnja doba.</p> <p>Uobičajena zimska temperatura je od 0 do -5 °C s povremenim snežnim padavinama, u ekstremnim situacijama temperatura može da se spusti i na -20 °C.</p> <p>Uobičajena letnja temperatura je oko 25 °C, u izuzetnim situacijama i preko 30 °C.</p>
Važni telefonski brojevi (non-stop i besplatno)	<p>112 Evropski broj za hitne slučajeve</p> <p>150 Vatrogasci</p> <p>155 Hitna medicinska pomoć</p> <p>156 Lokalna policija</p> <p>158 Policija Češke Republike</p> <p>116 111 Nacionalna dečja linija</p>

DRŽAVNI SIMBOLI ČEŠKE

Češka ima ukupno 7 državnih simbola (veliki državni grb, mali državni grb, predsedničku standartu, državnu zastavu, državne boje, državni žig i državnu himnu). Najčešće su u upotrebi ovi državni simboli:

Veliki državni grb

Veliki državni grb sastoji se od štita sa četiri polja. Pojedinačna polja simbolizuju istorijske pokrajine Češke: Bohemiju, Moravsku i Šleziju, četvrto polje je Republika u celini. Veliki državni grb spoj je svih istorijskih zemalja u državi i služi za njenu spoljnu prezentaciju, te je na oznakama zgrada, državnih organa i institucija.

Državna zastava

Zastava Češke Republike je službeni državni simbol koji je predstavlja, kako u samoj zemlji, tako i u inostranstvu. Sastoji se od gornje leve pruge i donje crvene pruge u koje je sa strane jarbola ubačen plavi trougao. Upotrebjene boje predstavljaju nacionalne boje Češke.

Predsednička standartu

Zastava predsednika republike je četvrtasta. Osmišljena je u vreme stvaranja Republike Čehoslovačke 1918. godine, kao jedan od simbola cele države. Izražava nadređenost predsedničke kancelarije u odnosu na ostale državne institucije i organe. Standarta se koristi za označavanje prisustva predsednika u Praškom dvorcu, njegovom sedištu, i na konferencijama za novinare. Nalazi se i na predsedničkoj limuzini.

Državna himna

Od 1992. godine himna Češke je pesma pod nazivom „Gde je moj zavičaj“ (Kde domov můj), uz neznatno promenjenu prvu strofu iz originalnog češkog pozorišnog komada „Fidlovačka“. Autor teksta je Jozef Kajetan Til, a muziku je komponovao František Škroup. Pesma je vrlo brzo postala popularna u narodu i tako dobila epitet nacionalne pesme. Državna himna se svira i peva za vreme državnih praznika, kao i u drugim prilikama ako je to uobičajeno (npr. otvaranje međudržavnih sportskih dešavanja, za vreme kulturnih manifestacija međunarodnog karaktera, svečanih aktivnosti i slično).

Tekst himne

*Kde domov můj,
kde domov můj?
Voda hučí po lučinách,
bory šumí po skalínách,
v sadě skví se jara květ,
zemský ráj to na pohled!
A to je ta krásná země,
země česká, domov můj,
země česká, domov můj!*

Gde je moj zavičaj,
Gde je moj zavičaj?
Vode po livadama žubore,
Borovi po gorama šumore,
U voćnjaku sija prolećni cvet,
Raj na zemlji, to je ovaj svet!
Ovo je ta divna zemlja,
Češka zemlja, moj je zavičaj,
Češka zemlja, moj je zavičaj!

Prvi predsednik samostalne Češke Republike bio je Vaclav Havel.

INFORMACIJE I POMOĆ

Državna uprava

www.statnispava.cz

Portal javne uprave

www.portal.gov.cz

IMIGRACIJA I INTEGRACIJA U ČEŠKOJ REPUBLICI

Češki Krumlov i Vltava u jesen

Nakon osnivanja 1993. godine Češka je postala atraktivna zemlja za imigraciju, pa je tako i broj doseljenih stranaca postepeno rastao. Dolazilo se kako putem spontane migracije (npr. radi zaposlenja, privređivanja u privatnoj sferi, studiranja), tako i kao posledica ratnih sukoba u domovinama pridošlih stranaca.

Krajem 2022. godine u Češkoj je evidentirano više od 1 116 000 stranaca, od toga preko 334 hiljade ima stalni boravak (izvor: Direkcija Policije za strance, Ministarstvo unutrašnjih poslova).

Najbrojnije grupe stranaca prema državi iz koje dolaze i onih koji već borave u Češkoj jesu državljani Ukrajine, Slovačke, Vijetnama, Rusije, Poljske i Nemačke (izvor: Češki zavod za statistiku).

Uključivanje stranaca u društvo, odnosno njihova integracija, ključna je stvar za suživot većinskog dela stanovništva i zajednica stranaca i pojedinaca. Integracija stranaca je sastavni deo aktivne vladine politike. Vlada usvaja Konceptiju za integraciju stranaca, dok Ministarstvo unutrašnjih poslova koordinira integracionu politiku u Češkoj. Ostala ministarstva ispunjavaju zadatke integracije u okviru svojih nadležnosti.

U prioritete integracije stranaca iz ugla češke vlade, ubraja se znanje češkog jezika, ekonomska samostalnost, poznavanje sredine, kao i odnos stranaca i većinskog stanovništva.

Mere za integraciju fokusiraju se, pre svega, na strance iz trećih zemalja koji ovde borave dugoročno i stalno, dok se neke izabrane mere odnose i na strance iz trećih zemalja koji tek treba da dođu. One imaju za cilj da se stranci odmah nakon dolaska u ČR upoznaju s osnovnim informacijama o zemlji domaćinu.

Jedna od mera za integraciju je upravo i kurs za adaptaciju i integraciju. Osnovni cilj je da novopridošlim strancima iz trećih zemalja na samom početku boravka na teritoriji ČR omogući upoznavanje s osnovnim informacijama važnim za njihovo prilagođavanje u zajednici domaćina. Obaveza pohađanja i završavanja kursa za adaptaciju i integraciju tiče se stranaca kojima će od 1. 1. 2021. godine biti izdata dozvola za dugoročni boravak i dozvola za stalni boravak prema članu 66 i članu 67 Zakona o boravku stranaca (izuzetak su dozvole za dugoročni boravak koje se izdaju u svrhu studiranja, azila na teritoriji ČR, karte za interno premeštene radnike i one u svrhu preduzetništva). Ovu obavezu moraju da ispune u roku od 1 godine od dana kada im je dozvola bila izdata. Obavezu pohađanja i završavanja kursa nemaju stranci koji imaju manje od 15 godina, više od 61 godinu i oni koji su ga već završili.

Savet: Niste sigurni da li se obaveza pohađanja kursa za adaptaciju i integraciju odnosi i na vas? Uradite **test Centra za integraciju Prag**.

DOPRINOS STRANACA ZAJEDNICI

Stranci unose u zajednicu bogatstvo svojim veštinama, tradicijom, kvalifikacijama i mnogim drugim stvarima. Na taj način povećavaju raznolikost društva koja je u globalizovanom svetu prirodna i vrlo potrebna. Doseljenici i zemlja domaćin trebalo bi da rade na tome da sve nove veštine, kvalifikacije i doprinose doseljenika budu najbolje moguće iskorišćene, kako za dobro samih doseljenika, tako i za zemlju domaćina.

Počevši od 1989. godine, u Češkoj se obnavlja građansko društvo i uloga građana. I stranci mogu učestvovati u dobrovoljnim i slobodnim aktivnostima u okviru svojih zajednica ili regionalnih udruženja, mogu se priključiti radu dobrotvornih društava i nevladinih neprofitnih organizacija (NVO) i radu centara za integraciju.

BORAVAK U ČEŠKOJ REPUBLICI

Park u gradu Telč

INSTITUCIJE

Izdavanje kratkotrajnih viza:

Ministarstvo inostranih poslova ČR: diplomatsko-konzularna predstavništva ČR

Problematika u vezi sa boravkom, produžavanje boravka, prijava nastalih promena, potrebna dokumentacija:

Kancelarije Odeljenja za azil i migracionu politiku Ministarstva unutrašnjih poslova ČR (OAMP MVČR), Odsek za pitanja o boravku stranaca

Provera boravka, overa obrasca Pozivno pismo, obaveza prijavljivanja odmah po dolasku na teritoriju: Policija za strance

Informacije navedene u ovom poglavlju namenjene su državljanima trećih zemalja. Ne tiču se državljana EU, članova porodica državljana EU, podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu i lica koja imaju međunarodnu zaštitu – za njih mogu važiti druga pravila.

Specifične uslove za život u ČR imaju i državljani trećih zemalja s izdatom plavom kartom i kartom zaposlenog npr. u smislu boravišne dozvole, zaposlenja i spajanja porodice. Detaljnije informacije ćete pronaći na informativnom portalu Ministarstva unutrašnjih poslova ČR (www.mvcr.cz/cizinci).

GLAVNE INSTITUCIJE

Kancelarije Odeljenja za azil i migracionu politiku Ministarstva unutrašnjih poslova (OAMP MVČR), Odsek za pitanja o boravku stranaca (u daljem tekstu samo: kancelarije Ministarstva unutrašnjih poslova). Reč je o instituciji kojoj ćete se obraćati u vezi sa svim pitanjima oko boravka, produžavanja boravka, prijavljivanja nastalih promena. Za više informacija pogledajte sledeća poglavlja i kontakte na kraju ove brošure.

Policija za strance. Policija za strance vrši kontrolu boravaka stranih lica i overu obrasca *Pozivno pismo*. Ovu instituciju posetiće stranci koji imaju obavezu da se po dolasku na teritoriju ČR prijave, osim u slučaju kada je za njih ovu obavezu već obavio pružalac smeštaja. Za više informacija pogledajte sledeća poglavlja i kontakte na kraju ove brošure.

Veoma je važno da znate razliku između kancelarija Ministarstva unutrašnjih poslova (OAMP MVČR) i Policije za strance! Reč je o dve institucije s različitim nadležnostima. Vodite računa da svoju agendu rešavate s odgovarajućom institucijom!

OSNOVNI POJMOVI

Državljanin tzv. treće zemlje je stanovnik države koja nije zemlja članica EU, međutim ne radi se o građaninu Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švajcarske.

Zemlje članice EU su Austrija, Belgija, Bugarska, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Irska, Italija, Kipar, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nemačka, Poljska, Portugalija, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija i Švedska.

Dugotrajna viza je viza za boravak preko 90 dana (u daljem tekstu samo: dugotrajna viza). Izdaje se na konkretan period boravka koji odgovara traženoj svrsi (npr. preduzetništvo, poseta, porodica, kultura ili sport, neki oblici školovanja) i važećim priloženim dokumentima, uz trajanje od najviše godinu dana. Za prvi dolazak u ČR duži od 90 dana najčešće se podnosi zahtev za ovu vrstu vize.

Dozvola za dugoročni boravak u ČR. Ukoliko budete hteli da ostanete i duže od 1 godine u ČR, prvobitna aktivnost zbog koje ste u Češku došli je ista i u zemlji boravite na osnovu dugotrajne vize, boravak možete da produžite podnošenjem zahteva za dugoročni boravak u ČR. Zahtev podnosite Ministarstvu unutrašnjih poslova, Odeljenju za azil i migracionu politiku (OAMP). Dozvola za dugoročni boravak je naziv boravka koji, u izabranim slučajevima, možete da zatražite već u **diplomatsko-konzularnim predstavništvima ČR** (studiranje, naučno-istraživački rad, spajanje porodice, plava karta, karta zaposlenog i investiranje). Dozvola za dugoročni boravak izdaje se na period od najduže 2 godine (izuzetak je dugoročni boravak interno premeštenog radnika druge zemlje članice EU koji se može dodeliti na čak 3 godine, kao i dugoročni boravak radi spajanja porodice, koji se može odobriti na čak 5 godina). Dozvola za dugoročni boravak izdaje se uvek u određenu svrhu (svrhu boravka) i može se uzastopno produžavati.

Svrha boravka. Reč je o osnovnom pojmu u zakonodavstvu o boravku. Jednostavnije rečeno, svrha boravka može se opisati kao glavni razlog za vaš boravak u ČR, koji vam je i bio odobren. Svrha boravka je pre svega **zaposlenje, preduzetništvo, studiranje, naučno-istraživački rad i spajanje porodice.**

Dokazivanje svrhe boravka jedan je od obaveznih dokumenata prilikom podnošenja zahteva za dugotrajnu vizu i dugoročni boravak. Ostvarivanje navedene svrhe tokom celog boravka u ČR predstavlja vašu obavezu zato što vam u suprotnom boravak može biti ukinut. Pod ostvarivanjem svrhe boravka podrazumeva se dokazivanje realizacije boravka odgovarajućom dokumentacijom (ugovorom o radu, izvodom iz knjige venčanih, potvrdom da ste student i slično) tokom celog njegovog trajanja.

Svrha boravka je uvek jedna, iako može nastati situacija na koju se odnosi više opcija. Pod određenim uslovima svrha boravka može se i promeniti. Važeću svrhu boravka pro-naći ćete u obliku šifre na izdatoj boravišnoj dozvoli. Značenje šifre možete da proverite na **internet stranici Ministarstva unutrašnjih poslova.**

Ukoliko se vaša situacija bude promenila i na teritoriji ČR želite da boravite s drugom svrhom od odobrene, vaša je obaveza da podnesete zahtev za izdavanje nove dozvole za dugoročni boravak. Međutim, zakon propisuje i sledeća ograničenja:

- Stranci koji u ČR borave na osnovu dugotrajne vize, ne mogu da podnesu zahtev za dugoročni boravak s drugom svrhom od one za koju im je izdata dugotrajna viza. Izuzetaka od ovog pravila je nekoliko: vlasnici dugotrajne vize (dobijene s drugom svrhom) mogu da podnesu zahtev za dugotrajni boravak u svrhu spajanja porodice. Takođe, oni koji imaju dugotrajnu vizu u svrhu studiranja ili naučno-istraživačkog rada mogu da podnesu zahtev za dugotrajni boravak u svrhu traženja zaposlenja ili pokretanja preduzetničke delatnosti. Na osnovu dugotrajne vize se takođe na teritoriji ČR može podneti i zahtev za dobijanje karte zaposlenog.
- Nameravate li da u ČR boravite u svrhu preduzetništva, možete da podnesete zahtev za promenu ako već imate važeću dozvolu za dugoročni boravak i ovde ste duže od 5 godina.
- Imate li odobren dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice, nakon 3 godine boravka na teritoriji ČR ili nakon 18. godine života, možete podneti zahtev Ministarstvu unutrašnjih poslova za izdavanje dozvole za dugoročni boravak s drugom svrhom.
- Imate li odobren dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice, ali ste se u međuvremenu razveli od vlasnika boravišne dozvole, imate mogućnost da zatražite novu dozvolu za dugoročni boravak pod uslovom da je brak trajao barem 5 godina i da

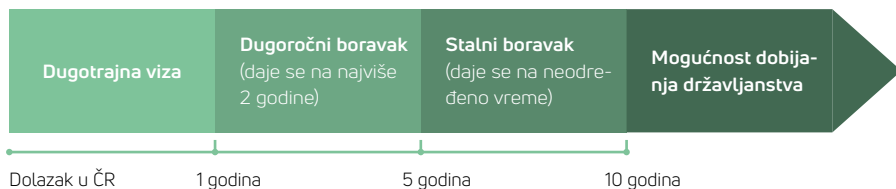
ste, zaključno s danom razvoda, u ČR boravili barem 2 godine. Ovaj zahtev morate da podnesete u roku od 1 godine od dana razvoda.

U slučaju da svrhu dugoročnog boravka želite da promenite na spajanje porodice, eventualno želite da podnesete zahtev za kartu zaposlenog, plavu kartu ili dozvolu za dugoročni boravak u svrhu naučno-istraživačkog rada ili investiranja, navedeni zahtev možete da podnesete direktno u Češkoj ako ovde boravite na osnovu dugotrajne vize ili dozvole za dugoročni boravak. Navedeno pravilo ne važi ukoliko na teritoriji Češke boravite na osnovu dugotrajne vize koju ste dobili u svrhu sezonskog zaposlenja, tolerisanog boravka na teritoriji i izvanredne radne vize.

Između dugotrajne vize i dozvole za dugoročni boravak velike su razlike. Za ova dva dokumenta vezuju se različita prava i obaveze, pa je zato vrlo važno da u obraćanju institucijama (i centrima za integraciju) koristite odgovarajuće termine!

VREMENSKA OSA BORAVKA U ČEŠKOJ I PRODUŽAVANJE BORAVKA

Zahtev za produženje boravka u Češkoj na osnovu dugotrajne vize (produžavanje vize)

Zahtev za produženje boravka na teritoriji ČR na osnovu dugotrajne vize i vremena važenja dugotrajne vize podnosite u kancelarijama Ministarstva unutrašnjih poslova, Odeljenju za azil i migracionu politiku (češće se koristi skraćenica OAMP).

Ako ukupno trajanje vašeg trenutnog i planiranog boravka ne pređe 1 godinu, tražićete da vam se produži dužina boravka (važenja vize). Uslov je da svrha boravka ostane i dalje ista i da uz zahtev priložite propisane prpratne dokumente.

Za prijem zahteva za produženje boravka i vremena važenja dugotrajne vize plaća se administrativna taksa (iznos takse objavljuje Ministarstvo unutrašnjih poslova na svojoj internet stranici). Deca mlađa od 6 godina i lica kojima je odobrena viza u svrhu studiranja oslobođeni su obaveze plaćanja takse. Administrativne takse plaćaju se u obliku taksene marke koju možete da kupite u poslovnicama Češke pošte.

Ako ne platite administrativnu taksu ili uz zahtev ne priložite svu potrebnu dokumentaciju, vaš zahtev neće biti prihvaćen. Ne pokreće se postupak o neprihvatanju zahteva, isti se vraća podnosiocu.

Prelazak na dugoročni boravak u Češkoj

Ako u ČR boravite na osnovu dugotrajne vize i odlučite da je produžite (boravak će biti duži od 1 godine), morate u zakonskom roku da predate zahtev za dugoročni boravak. Ako ovaj dan pada u subotu, nedelju ili na praznik, poslednji dan za predaju je prvi sledeći radni dan. Na poslednji dan isteka roka zahtev mora da bude u kancelariji OAMP MVČR. Jedini uslov je da zahtev za dugoročni boravak ima istu svrhu kao i viza i da uz njega predate sve zakonom tražene dokumente.

Za prijem zahteva za dugoročni boravak plaća se administrativna taksa.

Zahtev za produženje dugoročnog boravka na teritoriji Češke

Ako u ČR boravite na osnovu dozvole za dugoročni boravak i odlučite da podnesete zahtev za produženje, isti morate da predate u zakonskom roku. Ako ovaj dan pada u subotu, nedelju ili na praznik, poslednji dan ovog roka je prvi sledeći radni dan. I u ovom slučaju morate da priložite svu dokumentaciju propisanu zakonom.

Osim nekoliko izuzetaka, nepodnošenjem zahteva u propisanom roku (a da pritom za to nemate objektivni razlog) završava se vaš boravak u Češkoj!

Za prijem zahteva za produženje dugotrajnog boravka plaća se administrativna taksa.

Dozvola za stalni boravak¹

Zahtev za dobijanje stalnog boravka podnosite u kancelarijama Ministarstva unutrašnjih poslova nakon 5 godina neprestanog boravka u Češkoj. Zakon o boravku stranaca određuje šta se u navedenih 5 godina ubraja, a šta ne (vreme studiranja u Češkoj računa se samo polovično). Uz ostalu dokumentaciju, za dobijanje stalnog boravka potrebno je da dokažete znanje češkog jezika polaganjem ispita barem na nivou A2 prema Zajedničkom evropskom okviru za učenje stranih jezika (ova obaveza ne tiče se stranaca mlađih od 15 godina i starijih od 60 godina, kao i lica s telesnim ili mentalnim invaliditetom). Ispit se sastoji od pismenog i usmenog dela. Ako ispit položite, dobićete sertifikat.

Za prijem zahteva za stalni boravak plaća se administrativna taksa.

¹ U češkoj sredini srešćete se s ustaljenijim izrazom „trajni boravak“. Značenje je identično, ali za potrebe brošure odlučili smo se za termin koji je u Srbiji učestaliji.

BIOMETRIJA

Pod pojmom biometrijski podaci podrazumeva se prikaz lica i otisci prstiju. Biometrijski podaci snimaju se pomoću specijalnih tehničkih uređaja u kancelarijama Ministarstva unutrašnjih poslova. Na ovom mestu izdaju se i boravišne dozvole s nosačem biometrijskih podataka. Ovo je i razlog zašto nije dovoljno da uz sebe imate kopiju biometrijske karte, već uvek morate da pokažete original.

Snimanje biometrijskih podataka odnosi se na državljane trećih zemalja koji borave u ČR na osnovu dozvole za dugoročni i stalni boravak. Ne odnosi se na državljane trećih zemalja koji u ČR borave na osnovu dugotrajne vize.

Ova praksa proističe iz evropskog zakonodavstva.

Ukoliko je vaš zahtev za izdavanje boravišne dozvole odobren, morate doći u kancelariju OAMP-a u Češkoj u kojoj će vam službenici uzeti biometrijske podatke i potpis radi digitalne obrade.

Nakon uzimanja biometrijskih podataka dobićete poziv da najkasnije za 60 dana dođete u istu kancelariju Ministarstva unutrašnjih poslova radi preuzimanja karte. Pre preuzimanja karte, opet vam se snimaju biometrijski podaci, kako bi se proverila ispravnost izrađene karte.

Upozorenje! Ako u roku od 60 dana od dana prvog davanja biometrijskih podataka kartu ne preuzmete, doći će do automatskog brisanja podataka i ukidanja vašeg boravka!

U slučaju promene podataka navedenih u karti (npr. prezime ili bračno stanje – sklapanje braka) dužni ste da promenu prijavite Ministarstvu unutrašnjih poslova u roku od 3 radna dana od dana njenog nastanka.

U slučaju promene mesta boravka (prebivališta) dužni ste da promenu prijavite u roku od 30 dana od dana nastanka, ukoliko pretpostavljena promena mesta boravka bude trajala duže od 30 dana (boravite li u ČR na osnovu dugotrajne vize ili dozvole za dugoročni boravak). Imate li odobren stalni boravak, dužni ste da promenu prijavite u roku od 30 radnih dana od dana nastanka, ukoliko pretpostavljena promena mesta boravka bude duža od 180 dana.

sebe razmenjuju informacije. Ako prekršite zakon u jednoj državi, to može rezultirati zabranom ulaska u ostale države šengenskog prostora.

Države članice šengenskog prostora

Austrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Island, Italija, Letonija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nemačka, Norveška, Poljska, Portugalija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švajcarska i Švedska. Ostale države članice EU, odnosno Bugarska, Irska, Kipar i Rumunija nisu članice šengenskog prostora.

Pravo na putovanje po šengenskom prostoru

Imate li važeću dugotrajnu vizu ili dozvolu za dugoročni ili stalni boravak, i u isto vreme važeću putnu ispravu, možete da putujete u ostale zemlje šengenskog prostora i da boravite na njihovoj teritoriji ukupno 90 dana u periodu od 180 dana. Vreme boravka počinje da se računa od dana prvog ulaska u jednu od država šengenskog prostora. Nakon što istekne 90 dana u periodu od 180 dana, potrebno je da napustite navedenu državu šengenskog prostora i da se vratite u ČR (ili da u potpunosti napustite šengenski prostor). Dakle, važi pravilo da kada god „pogledate“ 180 dana unazad, vreme boravka u drugim državama šengenskog prostora ne sme da bude duže od ukupno 90 dana.

Ako želite da proverite maksimalnu moguću dužinu boravka, možete da koristite neformalnu računicu: <https://ec.europa.eu/assets/home/visa-calculator/calculator.htm?lang=en> (uputstvo za upotrebu: www.ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/docs/short_stay_schengen_calculator_user_manual_en.pdf).

Radi provere dužine boravka morate odabrati funkciju „Planning“.

U slučaju da putujete u zemlje EU koje nisu deo šengenskog prostora, uslove o putovanjima proverite u diplomatsko-konzularnom predstavništvu. Može se desiti da će vam za ulazak u ove zemlje biti potrebna viza (i za tranzitni prostor na aerodromu).

Spisak sa diplomatsko-konzularnim predstavništvima ČR možete naći na stranicama Ministarstva inostranih poslova na www.mzv.cz.

Šengenski informativni sistem – SIS

Šengenski informativni sistem (SIS) služi za razmenu informacija, između ostalog i o licima koja su na poternicama u okviru krivičnog postupka, o licima koja nemaju pravo

da uđu ili borave u zemljama šengenskog prostora, o nestalim licima ili o ukradenim i izgubljenim identifikacionim ispravama.

Kršenje zakona u jednoj državi i unos podataka u SIS može rezultirati zabranom ulaska u ostale države šengenskog prostora ili ukidanjem vašeg boravka u njima.

Rad u zemljama šengenskog prostora

Radne aktivnosti, koje su vam dozvoljene u ČR, odnose se samo na Češku. Za ostale zemlje šengenskog prostora potrebno je proveriti konkretne uslove za rad. Vodite računa da rad bez odgovarajuće dozvole u datoj državi može biti ilegalan!

KRATKOTRAJNA POSETA

Ako želite da u posetu pozovete nekoga iz države van Evropske unije, vaš gost može da podnese **zahtev za kratkotrajnu (šengensku) vizu** za boravak do 90 dana u diplomatsko-konzularnom predstavništvu ČR. O ovom zahtevu odlučuje diplomatsko-konzularno predstavništvo. O produženju boravka na osnovu kratkotrajne vize odlučuje policija (**Odeljenje policije za strance**).

Jedna od mogućnosti je da za svog gosta izvadite Pozivno pismo. Pozivno pismo predaje se na propisanom obrascu i mora da bude overeno u kancelariji Policije za strance. Uz zahtev za kratkotrajnu vizu koji predaje u diplomatsko-konzularnom predstavništvu, vaš gost overenim Pozivnim pismom dokazuje svrhu boravka u ČR.

Detaljnije informacije o izdavanju kratkotrajnih viza naći ćete na stranicama Ministarstva inostranih poslova na www.mzv.cz, u odeljku „Ulazak i boravak“.

ČLANOVI PORODICE

Uslovi za boravak člana porodice u Češkoj

Ako vaši članovi porodice žele da budu sa vama u Češkoj duže od 90 dana, a u skladu s okolnostima, mogu da podnesu zahtev za dugotrajnu vizu ili za dugoročni boravak. Vrsta odabrane boravišne dozvole uslovljava prateću dokumentaciju, dužinu postupka, kao i kasnija prava i obaveze u ČR.

Dugotrajna viza daje se na najviše 1 godinu, nakon čega se može podneti zahtev za dugoročni boravak. Dužina izdate dozvole za vaše članove porodice zavisi od vrste vašeg boravka (da li imate dugoročni ili stalni boravak) i izdaje se na najviše 2 godine.

Stranac kojem je odobren dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice ima slobodan pristup tržištu rada i nije mu potrebna radna dozvola, karta zaposlenog niti plava karta. Informacije u vezi s izdavanjem radnih dozvola pružiće vam Zavod za zapošljavanje Češke Republike, informacije o karti zaposlenog daje Ministarstvo unutrašnjih poslova ČR.

Zahtev za boravak u ČR duži od 90 dana vaši članovi porodice mogu da podnesu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Češke.

Dugotrajna viza u svrhu „porodica“

O odobrenom/odbijenom zahtevu vaše članove porodice obaveštava diplomatsko-konzularno predstavništvo ČR, koje će i staviti vizu u obliku nalepnice u putnu ispravu. U roku od 3 dana po dolasku u ČR, vaša porodica (vlasnici dugotrajne vize) mora da se javi i prijavi u Policiji za strance.

Dozvola za dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice na teritoriji Češke

Ovaj zahtev za dugoročni boravak mogu podneti članovi vaše porodice (supruga, dete mlađe od 18 godina, punoletno dete bez staratelja, stranac stariji od 65 godina koji je ostao sam i koji iz zdravstvenih razloga nije u mogućnosti da se sam o sebi brine), ukoliko planiraju da sa vama duže borave na teritoriji Češke.

Uslov za izdavanje dozvole za dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice u ČR je da imate dozvolu za dugoročni ili stalni boravak, kao i to da na teritoriji boravite barem 15 meseci. Ako je reč o spajanju bračnih drugova, oboje morate da imate najmanje 20 godina. Izuzetak su članovi porodice stranaca koji u ČR borave na osnovu karte zaposlenog. Ako imate kartu zaposlenog i boravite na teritoriji Češke u trajanju od na-

jmanje 6 meseci, članovi vaše porodice mogu dobiti dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice.

Ako članovi porodice ne moraju da imaju vizu, odmah nakon pozitivnog rešavanja zahteva za dugoročni boravak mogu da doputuju u ČR. Po dolasku moraju da odu u kancelariju Ministarstva unutrašnjih poslova da se prijave i daju biometrijske podatke radi izdavanja boravišne dozvole. Na istom mestu je kasnije mogu i podići.

Ako članovi porodice moraju da imaju vizu, diplomatsko-konzularno predstavništvo ČR im za putovanje izdaje „vizu preko 90 dana u svrhu preuzimanja boravišne dozvole“ (tzv. D/VR). Po dolasku u ČR morate u roku od 3 dana da odete u kancelariju Ministarstva unutrašnjih poslova radi izvršenja svih obaveza. Ukoliko propustite ovaj termin, isti postaje dovoljan razlog da se postupak rešavanja zahteva prekine (dozvola se ne izdaje).

Pre nego što krenete u rešavanje zahteva za svoju porodicu, razmislite da li ćete kao porodica dovoljno zarađivati za boravak u ČR. Zakon propisuje određeni prihod za porodicu i vi ste u obavezi da ga pokažete u trenutku kada članovi vaše porodice budu podnosili zahtev za boravišnu dozvolu.

Rokovi za izdavanje rešenja o zahtevu za dugotrajnu vizu i dugoročni boravak navedeni su u Zakonu o boravku stranaca. Ostale informacije možete naći na stranicama Ministarstva unutrašnjih poslova ČR (www.mvcr.cz/cizinci).

SAŽETAK

Po dolasku na teritoriju Češke morate da se prijavite u roku od 3 dana i to nadležnom odeljenju Policije za strance ili u kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova (u slučaju da ste u ČR došli na osnovu vize u svrhu podizanja dozvole za dugoročni ili stalni boravak – D/VR). Obaveza prijavljivanja ne odnosi se na strance koji su tu obavezu izvršili kod pružaoca smeštaja (hotel, studentski dom). Obaveza prijavljivanja se ne odnosi na lica koja imaju manje od 15 godina. UPOZORENJE! U slučaju da ste u ČR došli na osnovu vize u svrhu podizanja dozvole za dugoročni ili stalni boravak, tzv. D/VR, dužni ste da u roku od 3 radna dana od dolaska na teritoriju dođete lično u kancelariju Ministarstva unutrašnjih poslova. Ukoliko svoju obavezu ne ispunite, prekida se postupak rešavanja vašeg zahteva.

Imate obavezu da sve vreme realizujete svrhu za koju vam je dugotrajna viza bila dodeljena ili u koju vam je dozvola za dugoročni boravak bila izdata.

Tokom boravka u ČR imate obavezu da u roku od 3 dana prijavite promenu prezimena, bračnog stanja, promenu podataka u pasošu i promenu podataka u biometrijskoj karti (boravišnoj dozvoli).

Imate i obavezu da u roku od 30 dana prijavite promenu mesta boravišta (adresu) u ČR.

Sve promene se prijavljuju putem dokumenata koji tu promenu dokazuju. Ako na vreme ne prijavite promene, preti vam novčana kazna.

Vodite računa o poštovanju rokova koje propisuje zakon. U ČR je vrlo striktno poštovanje rokova u komuniciranju s institucijama.

Vaša je obaveza da dozvolite snimanje biometrijskih podataka radi izdavanja boravišne dozvole.

Prilikom kontrole boravka od strane Policije za strance i na njihov zahtev, pokažite važeću putnu ispravu, boravišnu dozvolu i dokument o zdravstvenom osiguranju (u slučaju komercijalnog osiguranja i potvrdu da ste osiguranje uplatili).

INFORMACIJE I POMOĆ

Izdavanje kratkotrajnih viza:

Ministarstvo inostranih poslova ČR: diplomatsko-konzularna predstavništva ČR
www.mzv.cz

Sva pitanja u vezi s boravkom, produžavanje boravka, prijavljivanje promena, potrebna dokumentacija za podnošenje zahteva:

Kancelarije Odeljenja za azil i migracionu politiku Ministarstva unutrašnjih poslova (OAMP MVČR), Odsek za pitanja boravka stranaca www.mvcr.cz/cizinci – na ovom mestu nalaze se kontakti za kancelarije Ministarstva unutrašnjih poslova po regionima.

Ukoliko imate pitanja, zovite:

Informacije Ministarstva unutrašnjih poslova ČR – tel: **(+420) 974 820 680**

Provera boravka, overa obrasca Pozivno pismo, obaveza prijavljivanja odmah po dolasku u Češku: Policija za strance

www.policie.cz/clanek/informace-pro-pobyt-cizincu.aspx

Besplatne informacije i saveti:

Centri za integraciju – www.integracnicentra.cz

Nevladine neprofitne organizacije (NVO) – www.cizinci.cz – adresar s kontaktima

Neke kontakte pronaći ćete na kraju ove brošure.

PROSVETA, OBRAZOVANJE, PRIZNAVANJE DIPLOMA

Fasada jedne praške osnovne škole

INSTITUCIJE

Prosveta, obrazovanje, registar škola, priznavanje diploma, informacije, zakonodavstvo:

Ministarstvo prosvete, omladine i sporta

Kontrola primene pravnih propisa u oblasti prosvete, inspeksijska delatnost:

Češka školska inspekcija

Regionalni organi (školski odbori u regionalnim institucijama)

Opštinski organi (školski odbori u opštinskim institucijama)

OBRAZOVNI SISTEM U ČEŠKOJ

Sistem obrazovanja uređuje Ministarstvo prosvete, omladine i sporta (MŠMT) prema Zakonu o predškolskom, osnovnom, srednjem i višem obrazovanju i Zakonu o visokom obrazovanju kojima se definiše proces postepenog dobijanja kvalifikacije u pojedinačnim stepenima obrazovnog sistema.

Stepeni obrazovanja u Češkoj: osnovno, srednje, srednje s majstorskim ispitom, srednje s maturalnim ispitom, više strukovno obrazovanje, fakultetsko obrazovanje

Vrste škola u Češkoj:

- obdanište (MŠ)
- osnovna škola (ZŠ)
- srednja škola (SŠ): gimnazija, srednja stručna škola (SOŠ), srednja zanatska škola (SOU)
- srednja umetnička škola
- viša strukovna škola (VOŠ)
- osnovna umetnička škola (stiče se obrazovanje iz oblasti umetnosti, vodi je MŠMT, ali nije deo obrazovnog sistema)
- jezička škola koja ima pravo da organizuje državne ispite iz oblasti jezika
- univerzitet/visoka škola (VŠ)

Prema osnivaču, škole u ČR dele se na državne, javne, privatne i crkvene. Za obrazovanje koje se ne odvija u državnoj i javnoj sferi, obično se plaća novčana naknada.

Školska godina traje od septembra do juna (MŠ, ZŠ, SŠ). Letnji raspust traje čitava dva meseca, odnosno jul i avgust. Trajanje akademske godine određuje rektor datog univerziteta i obično traje od 1. oktobra do 30. septembra.

PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE

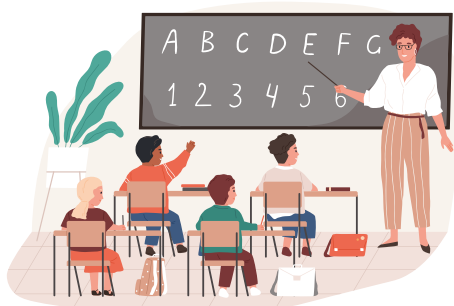
Obdanište, često se zove i školica, deci od 3 do 6 godina pruža predškolsko obrazovanje. Učešće u predškolskom obrazovanju je dobrovoljno, uz izuzetak 1 godine (godinu dana pre polaska u osnovnu školu). To bi značilo da je za decu koja do kraja avgusta date kalendarske godine napune 5 godina, pohađanje obdaništa obavezno. Obdaništa osniva država, region, opština i privatno lice, što znači da mogu biti besplatna ili se za njih mora plaćati naknada. U svim obdaništima se uvek plaća naknada za topli obrok (iznos za ishranu dece dok borave u MŠ).

Dete je potrebno upisati u obdanište. O upisu u obdanište krenite da se raspitujete dosta unapred budući da je kapacitet u poslednjih nekoliko godina dosta popunjen. Upis u obdanište se obično odvija na proleće. O tačnom terminu i mestu odluku donosi direktor datog obdaništa. Potrebne informacije se dosta unapred objavljuju na internet stranici MŠ, kao i na stranicama osnivača (npr. gradske opštine ili slično).

OSNOVNO OBRAZOVANJE – OBAVEZNO POHAĐANJE OSNOVNE ŠKOLE

Obaveza pohađanja škole traje 10 godina (poslednja godina obdaništa plus 9 godina osnovne škole). Osnovna škola tiče se dece koja su napunila 6 godina, osim u slučaju da im se odobri kasniji upis (na osnovu nedovoljne zdravstvene i mentalne zrelosti deteta). Obavezno pohađanje škole tiče se državljana Češke i stranaca koji na teritoriji zemlje imaju dozvoljen boravak na duže od 90 dana, čak i u slučaju da ne znaju češki jezik. Obaveza svakog roditelja je da svoju decu uzrasta od 6 do 15 godina (maksimalno do 17) šalje u školu radi sticanja obaveznog osnovnog obrazovanja. U suprotnom, roditelji (odnosno zakonski zastupnici) čine nezakonite radnje za koje im preti kazna.

Osnovno obrazovanje dostupno je svim strancima koji borave na teritoriji ČR. Ne morate dokazivati legitimnost svog boravka u ČR u slučaju da podnosite zahtev za upis deteta u osnovnu školu.

Svako ima zakonsko pravo da se besplatno školuje u javnim osnovnim i srednjim školama. U privatnim školama se za školovanje plaća školarina.

Škole obično nude ručak u menzi, produženi boravak i različite sekcije. Računajte da se za navedene usluge uglavnom mora doplatiti.

U osnovnu školu je potrebno upisati dete na osnovu termina koji je odredila škola (obično od 1. do 30. aprila). Preporučujemo da se po dolasku u ČR informišete direktno u odabranoj školi. Osnovne škole tačne termine upisa stavljaju dosta ranije na svoje oglasne table i internet stranice.

Neke škole organizuju i pripremne kurseve češkog jezika za decu stranaca. U odabranim NVO, centrima za integraciju i jezičkim školama možete da upišete i završite kurseve češkog jezika. NVO koje se specijalizuju za obrazovanje, mogu vam olakšati komunikaciju s nastavnim osobljem u školi, kao i celo školovanje vaše dece.

Dokument kojim se dokazuje završetak osnovnog obrazovanja u ČR je svedočanstvo o uspešnom završetku 9. razreda osnovne škole (informacije o izuzecima daće vam odabrane NVO ili centri za integraciju).

SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Nakon što se završi osnovna škola ili nakon što se završi obavezno pohađanje osnovne škole, moguće je sa školovanjem nastaviti u srednjoj školi (gimnazija, srednja stručna škola, srednja zanatska škola) ili u srednjoj umetničkoj školi. Ovaj tip obrazovanja nije obavezan. Srednje škole pripremaju učenike za dalje studije ili za poslove i obavljanje radnih delatnosti. Svršeni učenik prema tipu srednje škole i struke stiče specijalno majstorsko obrazovanje (1–2 godine redovnog pohađanja nastave), majstorsko obrazovanje (2–3 godine redovnog pohađanja) ili opšte i stručno obrazovanje (4 godine redovnog pohađanja).

Maturski ispit (matura) obavezan je ukoliko želite da budete primljeni na višu strukovnu školu ili na fakultet. Za sada postoji jedinstvena matura za sve maturante. Više informacija pronaći ćete na **www.novamaturita.cz**.

U zavisnosti od vrste, za završeno srednje obrazovanje dobija se diploma o završenoj srednjoj školi (srednja specijalna škola), diploma o majstorskom zvanju (srednja zanatska škola), ili diploma o položenom maturskom ispitu (srednja stručna škola i gimnazija).

VIŠE STRUKOVNO OBRAZOVANJE

Ovaj tip obrazovanja nastavlja s unapređivanjem obrazovanja stečenog u srednjoj školi i pruža kako opšte, tako i stručno obrazovanje i praktičnu pripremu za početak rada u datoj struci. Redovno studiranje traje 3 godine uključujući i stručnu praksu, dok je u medicinskoj struci to 3,5 godine.

Na javnim VOŠ plaća se godišnja školarina do 5000 kruna, na privatnim se školarina plaća na osnovu ugovora.

Više strukovno obrazovanje završava se tzv. apsolutorijumom. Svršeni studenti dobijaju potvrdu o uspešnom završavanju škole i diplomu, te im se priznaje pravo na korišćenje strukovnog zvanja „diplomirani specijalista“, koje se u kraćem obliku piše iza imena nosioca (DiS).

FAKULTETSKO OBRAZOVANJE

Univerziteti su javni, privatni i državni (vojna i policijska akademija). Za upis na fakultet potrebno je položiti prijemni ispit i imati završenu srednju opštu ili stručnu školu (položen maturalni ispit).

Stranci mogu da studiraju na fakultetima pod istim uslovima pod kojima studiraju državljani ČR, ako je jezik studija češki. Javni i državni univerziteti pružaju besplatno školovanje na češkom jeziku.

Većina univerziteta zahteva znanje češkog jezika na nivou B1, što je dosta visok nivo. Neke škole organizuju i ispite kako bi proverile znanje jezika.

Stranci koji žele da studiraju na javnom univerzitetu na nekom drugom jeziku, moraju da plate za svoje studije.

U Češkoj imamo osnovne studije (3 godine) i master studije (uglavnom se nadovezuju na osnovne studije i traju 2 godine, mada ponekada mogu biti i samostalne i traju 5 i više godina).

Svršeni studenti stiču pravo na korišćenje akademskog zvanja *diplomirani*, koje se u kraćem obliku piše ispred imena (Bc), *master* koje se u kraćem obliku piše ispred imena (Mgr). Postoje i druga zvanja: *inženjer* koje se u kraćem obliku piše ispred imena (Ing).

PRIZNAVANJE OBRAZOVANJA (NOSTRIFIKACIJA)

U nekim situacijama je stranac u obavezi da pokaže dokument kojim se dokazuje stručna sposobnost za obavljanje traženog posla. Priznavanje obrazovanja stečenog u inostranstvu, svedočanstava i diploma, vrlo je važno, naročito ukoliko dato lice želi da u Češkoj nastavi sa školovanjem. Da bi dokumentacija o stečenom obrazovanju (diplome i svedočanstva) bila smatrana za važeću i iste vrednosti (kao češka), potrebno je podneti zahtev za priznavanje i za njih dobiti odgovarajući dokument kojim se ova nostrifikacija priznaje.

Nostrifikacija je priznavanje iste vrednosti stečenog stepena obrazovanja u inostranstvu (osnovnog, srednjeg, višeg strukovnog i fakultetskog) sa vrednošću obrazovanja u Češkoj.

Diplome **osnovnih, srednjih i viših strukovnih škola nostrifikuju se u odborima za škole koji postoje u nadležnim regionalnim institucijama**. Za pokretanje procedure o nostrifikaciji potrebno je predati original inostrane diplome ili njenu overenu kopiju, dokument o sadržaju i obimu studija u inostranstvu. Nekada se mora predati i dokument kojim se potvrđuje da je navedena škola akreditovana u državi, ukoliko to ne proizilazi iz diplome. Zahtev se popunjava u datoj regionalnoj kancelariji. Isprave, ukoliko međunarodni sporazum (međunarodni sporazum o pravnoj pomoći, Haški sporazum) ne propisuje drugačije, moraju biti legalizovane i moraju imati službeno overeni prevod na češki jezik. Obrazovanje je nostrifikovano samo ako se školovanje u inostranstvu svojim sadržajem i obimom poklapa sa školovanjem u češkoj školi. Ako se obim i sadržaj inostranog obrazovanja ne poklapaju u potpunosti, onda se nostrifikacija odbija. Ako se inostrano obrazovanje razlikuje delimično ili student ne donese svu dokumentaciju, onda se mora polagati tzv. nostrifikacioni ispit. Nakon toga dobija se zapisnik o polaganju ispita, koji se u slučaju položenog nostrifikacionog ispita, predaje nadležnoj regionalnoj instituciji, te se na osnovu navedenog dobija potvrda o nostrifikaciji.

Zahtev za priznavanje osnovnog, srednjeg i višeg strukovnog obrazovanja podleže plaćanju takse. Taksa se plaća regionalnoj instituciji.

U slučaju zahteva za **priznavanje fakultetskog obrazovanja** stečenog u inostranstvu potrebno je **obratiti se direktno javnom univerzitetu** koji realizuje akreditovani studijski program sličnog sadržaja ili Ministarstvu prosvete, omladine i sporta, ako je obrazovanje

BORAVAK STRANACA U SVRHU STUDIRANJA

Od 31. 7. 2019. godine termin „studiranje“ prema Zakonu o boravku stranaca malo je sužen. Pojam studiranje odnosi se na akreditovane studijske programe na fakultetima. Studije su i srednjoškolsko i više strukovno školovanje, konkretno u srednjoj školi, srednjoj umetničkoj školi i višoj strukovnoj školi, koje se odvija u okviru programa za razmenu (ukoliko se navedeno srednje obrazovanje ne odvija u okviru programa za razmenu, onda se prema Zakonu o boravku stranaca ne radi o studiranju). Studiranje je i boravak na osnovu stipendije, prakse i evropske dobrovoljne službe.

Ako stranac boravi u Češkoj na osnovu dugotrajne vize ili dozvole za dugoročni boravak u svrhu studiranja, on mora **sve vreme imati status studenta**, odnosno mora ispunjavati svrhu studiranja. To znači da za svaki dan važenja boravka u svrhu studiranja mora potvrdom o studiranju dokazati status studenta. Potvrda o studiranju koju dobije od škole mora da obuhvati i period letnjeg raspusta ili se može odnositi na ceo period redovnog studiranja, dok ga student ne završi (semestralni ispiti, državni završni ispit i slično).

Prilikom studiranja stranci mogu da rade i bave se privatnim poslom, ali i dalje moraju ostvarivati glavnu svrhu boravka, odnosno studiranje. Više informacija o zapošljavanju studenata pronaći ćete u poglavlju „Zaposlenje“.

Tokom studija u ČR, a za vreme letnjeg raspusta, stranac može da otputuje. Ukoliko u isto to vreme rešava bilo kakav boravišni zahtev, svoj odlazak mora u skladu s propisima prijaviti kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova i mora rešiti način preuzimanja pošte.

Ako se odluči **da promeni školu**, mora propisno da prekine studiranje u jednoj školi. Studije u drugoj školi moraju na prethodne logično da se nadovežu. Prvobitna škola prijavljuje Ministarstvu unutrašnjih poslova da je student prekinuo studije, dok stranac mora prijaviti promenu i novu školu. Nastale promene se prijavljuju kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova u roku od 3 dana.

U slučaju **izbacivanja iz škole**, data škola ima zakonsku obavezu da o tome obavesti Ministarstvo unutrašnjih poslova, dok viza ili dozvola za dugoročni boravak mogu po tom osnovu biti ukinuti.

stečeno u državi s kojom ČR ima sklopljen međunarodni sporazum o uzajamnom priznavanju dokumenata o stečenom obrazovanju iste vrednosti.

Zahtev za priznavanje fakultetskog obrazovanja podleže plaćanju takse. Taksa se plaća odabranom univerzitetu kojem podnosite zahtev za priznavanje diplome.

Kod legalizacije (overe dokumenata) možete se sresti s pojmovima „**Apostille**“ i **puna legalizacija**. Namera apostila i pune legalizacije je da se verodostojno dokaže da je dokument bio izdat ili overen od strane pravosudnog ili upravnog organa odgovarajuće države ili da je u njihovom prisustvu bio potpisan. Proverava se jesu li službeni pečat i potpis na dokumentu pravi, a ne sam sadržaj dokumenta. Overa dokumenata je potvrda da su pravi i da nisu falsifikovani.

Više informacija o legalizaciji pronaći ćete na stranicama **Ministarstva inostranih poslova**.

Informacije o priznavanju stečenog obrazovanja pronaći ćete na stranici **Ministarstva prosvete, omladine i sporta**.

VRŠNJAČKO NASILJE U ŠKOLAMA

Vršnjačko nasilje ubraja se u najozbiljnije negativne pojave u današnjim školama, iako se ova problematika ne javlja samo u školama i ne obuhvata samo kategoriju učenik. Rizik od pojave vršnjačkog nasilja preti svim institucionalizovanim sistemima i većim kolektivima.

Vršnjačko nasilje je svaka vrsta ponašanja čija je glavna namera da se ugrozi ili uplaši drugo lice, eventualno grupa ljudi, kao i da im se naudi. Vršnjačko nasilje uključuje kako fizički napad u vidu batina, oštećivanja stvari drugom licu, tako i verbalni napad u obliku iznude, psovki, ogovaranja, pretnji i ponižavanja. Većina slučajeva vršnjačkog nasilja kod dece odvija se u školi, na putu do škole ili iz škole, eventualno u okolini prebivališta. Opasna strana vršnjačkog nasilja leži pre svega u ozbiljnosti, dugoročnom delovanju i s tim u vezi posledicama u oblasti mentalnog i fizičkog zdravlja.

Varijante vršnjačkog nasilja, kao i metode kojima se sprovodi, vrlo su raznolike. Uglavnom je napadač fizički jači, brojniji i moćniji od žrtve. Posledice vršnjačkog nasilja nose do kraja života svi učesnici, ali najveće posledice ima žrtva.

Ako sumnjate da je vaše dete žrtva vršnjačkog nasilja, nemojte čekati i odmah rešite ovaj problem. O napadu na svoje dete saznajte što više informacija. Povežite se sa direktorom škole ili razrednim starešinom i insistirajte na ličnom sastanku. U posredovanju

komunikacije sa školom mogu vam pomoći centri za integraciju i neprofitne organizacije. Kontaktne informacije nalaze se na kraju ove brošure.

ISPIT IZ ČEŠKOG JEZIKA ZA STRANCE I KURSEVI ČEŠKOG JEZIKA

Znanje češkog jezika proverava se ispitom koji je sastavni deo procedure za dobijanje stalnog boravka u ČR (nivo A2) i procedure za podnošenje zahteva za državljanstvo Češke (nivo B1). U pripremi za ispit mogu pomoći NVO, centri za integraciju i jezičke škole. Ispit možete i pre samog zvaničnog polaganja isprobati. Postoje i priručnici koji će pomoći u polaganju.

Više informacija pronaći ćete na internet stranici www.cestina-pro-cizince.cz.

U Češkoj je puno kurseva češkog jezika koji će vam pomoći u boljoj integraciji u novoj zemlji. Možete da pohađate kurseve u jezičkim školama, koji se plaćaju, ili u okviru priprema za studiranje na univerzitetima i na konkretnim fakultetima. Možete se obratiti i nevladinim neprofitnim organizacijama i centrima za integraciju. Pitajte ih za aktuelnu ponudu kurseva češkog jezika koji su ili besplatni ili se za njih plaća simbolična suma.

INFORMACIJE I POMOĆ

Prosveta, obrazovanje, registar škola, priznavanje diploma, informacije, zakonodavstvo:

Ministarstvo prosvete, omladine i sporta

www.msmt.cz

Priznavanje stečenog obrazovanja:

Odbori za prosvetu u regionalnim institucijama

Javni univerziteti

Ministarstvo prosvete, omladine i sporta (MŠMT)

Odbor za univerzitete ili Odbor za obrazovne sisteme

Karmelitská 7, 118 12 Praha 1

www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/uznavani-vzdelani

Nevladine neprofitne organizacije i centri za integraciju u okviru savetovanja u oblasti socijalne problematike:

Nevladina neprofitna organizacija META

Kursevi češkog jezika, savetovanje iz oblasti obrazovanja, komunikacija s nastavnim osobljem, asistencija tokom upisa dece u školu, priznavanje obrazovanja i slično.

www.meta-ops.cz

Češki za strance:

www.cestina-pro-cizince.cz

ZAPOSLENJE

Pokretni spomenik Franca Kafke u Pragu, autor: David Černí

INSTITUCIJE

Rad u Češkoj, informacije, agencije za posredovanje u zapošljavanju, slobodna radna mesta (i za strance):

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja

Izdavanje karte zaposlenog:

Kancelarije Odeljenja za azil i migracionu politiku Ministarstva unutrašnjih poslova (OAMP MVČR), Odsek za pitanja o boravku stranaca

Izdavanje radnih dozvola i obavezujućih odluka:

Zavod za zapošljavanje Češke Republike

Podnesci za kontrolu uslova i bezbednosti na radu kod poslodavca:

Inspekcija rada

PRISTUP TRŽIŠTU RADA

Kako biste pronašli posao na tržištu rada u Češkoj, važno je da imate važeću boravišnu dozvolu i da znate da li imate pravo na slobodan pristup tržištu rada ili vam za zaposlenje treba neka vrsta dozvole.

Slobodan pristup tržištu rada zavisi od vaše boravišne dozvole, prirode radne delatnosti, kao i od drugih uslova.

Slobodan pristup tržištu rada imaju na primer:

- državljani EU i njihovi članovi porodice;
- stranci sa stalnim boravkom;
- korisnici međunarodne zaštite (azil ili dodatna zaštita);
- stranci koji imaju važeću dozvolu za dugoročni boravak u svrhu spajanja porodice u ČR sa strancem koji ima stalni ili dugoročni boravak, ili mu je odobren azil;
- stranci koji se sistematski pripremaju za svoju buduću profesiju (redovni učenici srednje škole, srednje umetničke škole, više strukovne škole i jezičke škole koja je akreditovana da održava državne ispite iz jezika i redovni studenti univerziteta);
- stranci koji su završili srednje ili više strukovno školovanje ili više umetničko obrazovanje prema Zakonu o predškolskom, osnovnom, srednjem i višem obrazovanju ili fakultetsko obrazovanje prema Zakonu o visokom obrazovanju.

Za obavljanje poslova navedenim strancima nije potrebna nikakva radna dozvola, karta zaposlenog, niti plava karta. Poslodavac ima obavezu da obavesti nadležnu regionalnu filijalu Zavoda za zapošljavanje Češke Republike da ih je zaposlio, i to najkasnije na dan stupanja na radno mesto.

Informacija o tome da li imate slobodan pristup tržištu rada nalazi se na vašoj biometrijskoj karti. Ukoliko je na njoj napisano: Slobodan pristup tržištu rada – DA, nije vam potrebna nikakva druga dozvola. Ako je na karti napisano karta zaposlenog, ovaj podatak se ne navodi budući da je vaša svrha boravka baš zaposlenje.

Ako poslodavac namerava da zaposli stranca koji nema slobodan pristup tržištu rada (na biometrijskoj karti je napisano NE), osim potpisivanja ugovora o radu ili ugovora o radnoj delatnosti, stranac mora da dobije i radnu dozvolu, kartu zaposlenog, plavu kartu ili neku drugu vrstu dozvole.

KARTA ZAPOSLENOG I PLAVA KARTA

Karta zaposlenog je specijalna vrsta dozvole za dugoročni boravak u svrhu zaposlenja. Obično je **spoj dozvole za dugoročni boravak na najviše 2 godine boravka i dozvole za rad za određenu radnu poziciju (dakle, 2 u 1)**.

Uslovi za izdavanje karte zaposlenog su između ostalog:

- poslodavac je oglasio slobodno radno mesto i za strance – vlasnike karte zaposlenog;
- mesto nije zauzeo državljanin ČR ili EU ili stranac koji ima slobodan ulazak na tržište rada;
- stranac može da dokaže da je ispunio sve tražene kvalifikacije za dato mesto, dakle, ima stručnu spremu za traženi posao;

- mesečna bruto zarada je barem u iznosu osnovice za mesečnu minimalnu zaradu;
- sedmično radno vreme u ugovoru o radu ili u ugovoru o radnoj delatnosti mora da bude bar 15 sati.

Plava karta je vrsta boravišne dozvole **namenjena strancu koji je zaposlen na radnom mestu za koje se traži visoka kvalifikacija**. Stranac mora da pokaže ugovor o radu sklopljen na period od najmanje 1 godine koji sadrži iznos dogovorene bruto mesečne ili godišnje zarade. Ona mora da odgovara iznosu barem 1,5 prosečne bruto godišnje zarade u ČR.

Ako vlasnik karte zaposlenog namerava da promeni radno mesto, da se zaposli na još jednom radnom mestu ili da promeni poslodavca, dužan je da promenu prijavi Ministarstvu unutrašnjih poslova ČR (Odeljenju za azil i migracionu politiku) najmanje 30 dana pre nego što do promene dođe. Prijava se podnosi na odgovarajućem obrascu. Saopštenje o tome da li jeste ili nije ispunio uslove za promenu poslodavca, šalje se strancu i budućem poslodavcu. Stranac ne može da počne da radi na novom radnom mestu ili kod novog poslodavca dok od MV ČR ne dobije pozitivno rešenje svoje prijave.

Promena poslodavca, radnog mesta ili prijava još jednog zaposlenja nije moguća ako ovde boravite na osnovu svoje prve karte zaposlenog, a od dana kada ste kartu fizički preuzeli na OAMP-u još nije prošlo 6 meseci.

Šestomesečno ograničenje ne važi ako je do raskida radnog odnosa došlo zbog tačno određenih razloga (poslodavac nije isplaćivao platu zaposlenom, poslodavac više ne postoji ili menja lokaciju, zbog reorganizacije je zaposleni postao višak, zdravstveni razlozi zaposlenog zbog koji nije u mogućnosti da obavlja radne aktivnosti i slično). Sam stranac mora da dokaže da je do kraja radnog odnosa došlo baš iz navedenih razloga u trenutku prijavljivanja promene.

Ako je karta zaposlenog bila izdata za poslodavca-agenciju koja se nalazi na službenom spisku ovlašćenih posredničkih agencija na portalu Ministarstva za rad i socijalna pitanja, važi da promena poslodavca, radnog mesta ili zaposlenja na drugo radno mesto ili kod drugog poslodavca nije moguća u slučaju da je budući poslodavac ponovo agencija za posredovanje u zapošljavanju.

Ako stranac ne menja radno mesto niti poslodavca i želi da produži kartu zaposlenog, mora da podnese zahtev za produženje Ministarstvu unutrašnjih poslova ČR najranije 120 dana pre isteka njenog važenja, a najkasnije na poslednji dan važenja. U tom slučaju Zavod za zapošljavanje ČR izdaje obavezujuće rešenje u kojem se navodi da li je moguće stranca i dalje zaposliti s obzirom na situaciju na tržištu rada.

RADNA DOZVOLA I SPECIJALNI SLUČAJEVI KARTE ZAPOSLENOG

U slučaju da je svrha dugoročnog boravka zaposlenje, a stranac u isto vreme:

- a) ima tzv. slobodan pristup tržištu rada,
 - b) ili ima izdatu radnu dozvolu,
- karta zaposlenog služi samo kao dozvola za dugoročni boravak (tzv. „nedualna karta zaposlenog“).

Strancima koji nemaju slobodan pristup tržištu rada radnu dozvolu izdaje Zavod za zapošljavanje ČR. Ova dozvola izdaje se u slučaju npr.:

- kada je stranca poslao poslodavac iz inostranstva da radi u ČR;
- kada je stranac član društva, ortak ili statutarni organ privrednog ili ortačkog društva, i obavlja zadatke koji proizilaze iz predmeta delatnosti ovog pravnog lica (obično važi za strance koji imaju dozvolu za dugoročni boravak u svrhu preduzetništva);
- ako je lice u radnopravnom odnosu na praksi i slično.

U zavisnosti od situacije na tržištu rada, radna dozvola može se uzastopno produžavati, ali uvek na period od najviše 2 godine. Zahtev za produženje predaje se Zavodu za zapošljavanje i to najranije 3 meseca, a najkasnije 30 dana pre isteka postojeće dozvole. Uslov za produženje dozvole za rad je obavljanje istog posla kod istog poslodavca i na istom radnom mestu.

Ako stranac ima specijalnu kartu zaposlenog koja služi samo kao dozvola za dugoročni boravak, a menja poslodavca ili radno mesto, dužan je da u roku od 3 radna dana ovu promenu prijavi Ministarstvu unutrašnjih poslova (Odeljenju za azil i migracionu politiku).

PRESTANAK VAŽENJA KARTE ZAPOSLENOG

Ako vlasnik karte zaposlenog koji radi na osnovu ugovora o radu, izgubi posao (odnosno ako dođe do raskida radnopravnog odnosa), dobija **pravo da u roku od 60 dana pronade novog poslodavca**, i to bez obzira na razlog prekida radnopravnog odnosa.

Ako ne uspe da pronade novo zaposlenje i da najkasnije u ovom roku od 60 dana prijavi promenu poslodavca, nakon što navedeni period istekne automatski i po zakonu dolazi do prestanka važenja karte zaposlenog. U ovom slučaju će lice najverovatnije morati da se vrati u zemlju porekla o svom trošku.

POSLODAVCI KOJI ZAPOŠLJAVAJU STRANCE

Poslodavac može da zaposli stranca samo ako s njim pismeno sklopi ugovor o radu ili neki od ugovora za poslove van radnog odnosa (ugovor o radnoj delatnosti – DPČ, ugovor o privremenim i povremenim poslovima – DPP), a stranac ima kartu zaposlenog, plavu kartu, kartu interno premeštenog radnika, važeću dugotrajnu vizu ili dozvolu za dugoročni ili stalni boravak i radnu dozvolu koju je izdao Zavod za zapošljavanje ČR, eventualno ima slobodan pristup tržištu rada.

ILEGALAN RAD

Inspekcija rada, carinski organi i Policija za strance kontrolišu važenje dozvole za obavljanje rada i važenje boravišne dozvole. Za ilegalan rad preti poslodavcu i zaposlenom visoka novčana kazna, a obavljanje rada na ovakav način može biti razlog za odbijanje zahteva za produženje boravišne dozvole, ukidanje boravišne dozvole i proterivanje stranca.

Ako u ČR radite ilegalno (bez dozvole ili u suprotnosti s odgovarajućom dozvolom i bez sklopljenog ugovora o radu / DPČ / DPP), teško ćete

moći da se izborite za svoja prava. Često se dešava da poslodavac ne isplaćuje dogovoreni iznos zarade ili čak ne isplaćuje nikakvu zaradu. U ovakvoj situaciji vrlo ste ranjivi i izloženi velikom broju opasnosti u vezi s ilegalnim radom, uključujući i mogućnost da budete deportovani iz ČR.

PONUĐA RADNIH MESTA

Češka čuva svoje tržište rada. Prednost na tržištu rada imaju državljani ČR, državljani zemalja članica EU i njihovi članovi porodice. Državljanima trećih zemalja (van EU) koji nemaju slobodan pristup tržištu rada, mogu da budu zaposleni samo na radnim mestima koja su u evidenciji Zavoda za zapošljavanje ČR.

Zavod za zapošljavanje posreduje u pronalaženju posla putem svojih regionalnih filijala. Aktuelna ponuda radnih mesta za strance je npr. na portalu Ministarstva za rad i socijalna pitanja, u odeljku „Zaposlenje stranci“:

Plave karte

Karte zaposlenog

Osim Zavoda za zapošljavanje, posredničku ulogu mogu imati i privatne agencije za posredovanje u zapošljavanju. Taksu za posredovanje u zapošljavanju navedenih agencija treba da plati poslodavac, a ne zaposleni. Agencije pokušavaju da ovo pravilo zaobiđu tražeći naknadu za druge stvari (prevode, overu dokumenata, savetovanje i slično). Dobro razmislite o tome šta sve možete i sami da obavite, a za šta morate da se obratite za pomoć agenciji u posredovanju. **Zvanični spisak ovlašćenih agencija u posredovanju** možete pronaći na portalu Ministarstva za rad i socijalna pitanja. Ako je reč o strancu koji ima kartu zaposlenog, plavu kartu ili radnu dozvolu, agencija za posredovanje u zapošljavanju samo u ograničenoj meri može da posreduje u poslovima koji imaju oblik privremenog dodeljivanja zaposlenog za rad kod poslodavca.

RADNI ODNOS I UGOVORI O RADU

Radni odnos je pravna relacija između zaposlenog i poslodavca. Sklapa se **potpisivanjem ugovora o radu**, nastaje danom stupanja na snagu (dakle, prvog dana stupanja na radno mesto) i prestaje samo pod zakonski određenim uslovima, obično istekom važenja ugovora ili pismenim sporazumom između poslodavca i zaposlenog.

Od poslodavca uvek tražite istovetni primerak potpisanog ugovora o radu. Potpisujte samo ugovore koje razumete. Ugovor o radu mora da sadrži važne podatke i informacije koje nalaže zakon: **vrstu posla, mesto vršenja posla i dan stupanja na radno mesto**. Pored navedenog, ugovor o radu trebalo bi da sadrži i ostale podatke koji su od interesa za učesnike radnopravnog odnosa npr. identifikaciju zaposlenog i poslodavca, informaciju o radnom vremenu, trajanje radnog odnosa (na određeno ili neodređeno vreme), iznos zarade, rokove za isplatu zarade, plaćanje prekovremenog, odmora, probni rad, službena putovanja i slično.

Ugovor o radu mora uvek da bude sklopljen u pismenoj formi. U pismenom obliku mora da bude i otkaz ili sporazum o raskidu radnog odnosa.

RADNI ODNOS NA ODREĐENO/NEODREĐENO

Radni odnos se ugovara ili na neodređeno vreme (u ugovoru o radu nije naveden datum kraja radnog odnosa) ili na određeno vreme (u ugovoru o radu je naveden datum završetka radnog odnosa).

Probni rad obično traje 3 meseca (u slučaju zaposlenih na rukovodećem radnom mestu i do 6 meseci). Navođenje probnog rada u ugovoru o radu nije obavezno. Za vreme probnog rada i poslodavac i zaposleni mogu da raskinu radni odnos bez navođenja razloga.

U slučaju završetka radnog odnosa podsećamo vas da imate 60 dana za pronalaženje novog posla i podnošenja prijave o promeni poslodavca u kancelarijama Ministarstva unutrašnjih poslova. U suprotnom, preći ukidanje karte zaposlenog, a time se povećava šansa da će biti ukinut i boravak u CR.

Zaposleni ima pravo na godišnji odmor (najmanje 160 sati u kalendarskoj godini kada radi puno radno vreme), a u nekim slučajevima i na otpremninu (uglavnom kada otkaz daje poslodavac).

Ugovor o radu može da bude promenjen ili produžen **aneksom** ugovora. S izmenom ugovora uvek se moraju složiti obe ugovorne strane, dakle, zaposleni i poslodavac. Aneks mora da bude sklopljen u **pismenom obliku**.

Radni odnos prestaje **sporazumno, otkazom** (otkazni rok obično traje najmanje 2 meseca), **prekidom za vreme probnog rada** (bez navođenja razloga od strane zaposlenog i poslodavca), **završetkom trajanja, momentalnim prekidom** (samo u zakonski definisanim slučajevima), **istekom boravišne dozvole ili ukidanjem boravišne dozvole**.

Ugovor o radu može se sklopiti i ako je radni odnos kraći. Svako može da paralelno radi za dva poslodavca ili više njih puno radno vreme i skraćeno radno vreme. Stranac mora da ima radnu dozvolu za svaki radni odnos (ne odnosi se na vlasnike karte zaposlenog, niti na strance koji imaju slobodan ulazak na tržište rada).

UGOVORI KOJI SE SKLAPAJU VAN RADNOG ODNOSA

Ugovori koji se sklapaju van radnog odnosa mogu se koristiti za radni odnos na kraće vreme, npr. na nedelju dana, fleksibilne radne odnose, npr. na 1 dan, za obavljanje konkretnog posla u kratkom roku ili za potrebe privremenog dodeljivanja zaposlenih na kraći vremenski period. Generalno važe ista (ili slična) načela kao i u radnom odnosu, s tim da su u nekim tačkama prava i obaveze specijalno prilagođene (npr. obim posla, odmor, bolovanje, zdravstveno i socijalno osiguranje, i slično). Ovi ugovori uvek moraju da budu sklopljeni u pismenoj formi. Od svog poslodavca zahtevajte istovetan primerak potpisanog ugovora.

U Zakonu o radu su dve vrste ugovora koji se odnose na poslove van radnog odnosa:

Ugovor o privremenim i povremenim poslovima (DPP) – ograničen limitom odrađenih sati (najviše 300 sati za godinu dana) kod jednog poslodavca. Zahvaljujući ovoj odredbi ne koristi se za dugoročniju obavezu kod jednog poslodavca, već je dosta pogodan za honorarne radnike koji u jednom mesecu rade kod više poslodavaca. Od prihoda koji pređu 10 000 kruna mesečno poslodavac plaća zdravstveno i socijalno osiguranje, kao i kod radnog odnosa. Otkazni rok je u poređenju s ugovorom o radu kraći i iznosi 15 dana.

Ugovor o radnoj delatnosti (DPČ) – ograničeno polovično radno vreme (najviše 20 sati za nedelju dana). Poslodavac plaća zdravstveno i socijalno osiguranje kao i kod ugovora o radu u slučaju da je ugovorna zarada veća od 3500 kruna mesečno. Mora biti ugovoren u pismenom obliku i može biti na određeno i na neodređeno vreme. Zaposleni nema pravo na odmor, otpremninu u slučaju otkaza, ali ima pravo na bolovanje. Otkazni rok je u poređenju s ugovorom o radu kraći i iznosi 15 dana.

ZARADA

Ako odradite nedeljno radno vreme od 40 sati koje propisuje zakon, stičete pravo da dobijete **minimalnu bruto zaradu**, koju svojim odlukama određuje Vlada. Iznos minimalne zarade možete da pronađete na internet stranici Ministarstva za rad i socijalna pitanja. Minimalna zarada u 2023. godini bila je 17 300 kruna mesečno ili po satu 103,80 kruna.

Prilikom sklapanja ugovora o radu (ili DPČ/DPP) možete se sresti sa dva termina: bruto i neto zarada. **Bruto zarada** je iznos zarade pre odbijanja svih doprinosa (akontacija za porez na prihod, za socijalno i zdravstveno osiguranje). **Neto zarada** se izračunava tako da se od bruto zarade odbiju zakonski doprinosi, odnosno navedena akontacija za porez na prihod u iznosu od 15%, zdravstveno i socijalno osiguranje. Preostali iznos je prihod zaposlenog koji poslodavac uvek šalje zaposlenom na račun u banci. U ugo-

vorima o radu poslodavac navodi bruto zaradu, nikada neto. Slično je i kod oglašavanja slobodnih radnih mesta u kojima se obično navodi bruto zarada.

Sve podatke o bruto i neto zaradi, kao i o zakonskim doprinosima trebalo bi da nađete u platnom obračunu (platnom listiću), i trebalo bi da budu napisani razumljivim jezikom.

ZDRAVSTVENO I SOCIJALNO OSIGURANJE

Poslodavac prijavljuje zaposlenog za doprinose za zdravstveno i socijalno osiguranje (poslodavac ih uplaćuje tako što ih odbija od zarade zaposlenog).

Za zdravstveno osiguranje odbija se 13,5% od bruto zarade. Od navedenog iznosa 4,5% plaća zaposleni, 9% plaća poslodavac.

Socijalno osiguranje odbija se u iznosu od 31,5% od bruto zarade. Od toga 6,5% plaća zaposleni, 24,8% plaća poslodavac.

Svaki poslodavac ima obavezu da za vas uplaćuje zdravstveno osiguranje. Da li je ispunjava ili ne, uvek možete proveriti kod svoje osiguravajuće kuće. Vaša obaveza je da uvek uz sebe imate karticu zdravstvenog osiguranja.

BOLOVANJE

U slučaju da na posao ne možete da idete npr. zbog bolesti ili povrede, možete da ostanete kod kuće na tzv. bolovanju. Ukoliko se nađete u ovakvoj situaciji, morate da odete kod lekara koji će vam izdati potvrdu u kojoj će napisati da niste radno sposobni, kao i predviđenu dužinu trajanja nesposobnosti. Za ovaj period nemate pravo na zaradu, već na tzv. nadoknadu zarade koja se isplaćuje iz fonda za socijalno osiguranje. Lekar svu potrebnu dokumentaciju šalje direktno vašem poslodavcu i Češkoj upravi za socijalnu zaštitu. Vaša jedina obaveza je da poslodavca obavestite o svojoj nesposobnosti za rad (npr. telefonskim pozivom, SMS porukom ili imejlom).

Ženama poslodavac mora da omogući da odu na porodijsko (kasnije i na roditeljsko) bolovanje. Na porodijskom bolovanju žene mogu da budu 6–8 nedelja pre planiranog termina porođaja. Ukupno vreme porodijskog bolovanja je 28 (u slučaju jednog deteta), odnosno 37 nedelja (u slučaju dvoje i više dece). I u ovom slučaju zaposlena žena ne prima zaradu, već nadoknadu zarade koja se plaća iz fonda za socijalno osiguranje. Uslov je da žena mora da bude učesnik socijalnog osiguranja najmanje 270 dana u poslednje

2 godine pre početka porodijskog bolovanja i da na dan kada ovu pomoć počne da dobija, osiguranje i dalje važi.

Zakon omogućava i da roditelji ostanu kod kuće ukoliko se brinu za bolesno dete (do 10 godina). Ova pomoć zove se naknada za pomoć i negu drugog lica i potrebno je da za nju podnesete zahtev u saradnji s pedijatrom deteta, koji će popuniti odgovarajući zahtev, a koji potom predajete svom poslodavcu.

STUDENTI I ZAPOSLENJE

Redovnim učenicima srednjih škola, viših strukovnih škola, srednjih umetničkih škola i studentima akreditovanih studijskih programa koji redovno studiraju na univerzitetima ČR nije potrebna karta zaposlenog niti radna dozvola, bez obzira na svrhu njihovog dugoročnog boravka i dugotrajne vize. Oni imaju slobodan pristup tržištu rada.

Svršeni studenti, koji su završili srednju ili višu strukovnu školu ili srednju umetničku školu u ČR prema Zakonu o predškolskom, osnovnom, srednjem i višem obrazovanju, kao i fakultetsko obrazovanje u ČR prema Zakonu o visokom obrazovanju, imaju slobodan pristup tržištu rada i nije im potrebna karta zaposlenog niti radna dozvola. Nakon završetka studija, ukoliko žele da i dalje ostanu u Češkoj, moraju da podnesu zahtev za boravišnu dozvolu s nekom drugom svrhom.

Studenti i učenici koji imaju slobodan pristup tržištu rada, mogu da zarađuju kod nekoliko poslodavaca na osnovu gore navedenih vrsta ugovora (npr. mogu da imaju nekoliko paralelnih ugovora o privremenim i povremenim poslovima (DPP) i slično).

Student ili učenik koji radi, predaje poresku prijavu kao i ostali poreski obveznici ako paralelno ima i zaposlenje za koje mu se odbija akontacija za porez (tzv. porez na prihod od 15%), ili ako tokom godine ima druge prihode koji podležu porezu na prihod (odnosno prihode čiji zbir u datoj kalendarskoj godini prelazi 30 hiljada kruna). Studenti i učenici do 26 godina kod poslodavca mogu da iskoriste poresku olakšicu ukoliko prilože potvrdu o studiranju.

RIZICI I ZAŠTITA ZAPOSLENIH

Uslove za zapošljavanje u Češkoj reguliše Zakon o radu, koji između ostalog definiše prava i obaveze zaposlenih i poslodavaca.

Svaki dogovor koji je u vezi s radnim odnosom sklopite u **pismenom obliku. Potpisujte samo ugovore koje razumete. Pažljivo čuvajte svu potpisanu dokumentaciju s poslodavcem.**

Proverite koliko su pouzdane agencije za posredovanje u zapošljavanju. Spisak s ovlašćenim posredničkim agencijama pronaći ćete na [stranicama Ministarstva za rad i socijalna pitanja](#).

Rad van standardnog radnog vremena, za vikend i praznike se u skladu sa Zakonom plaća dodatno ili kao prekovremeni rad. Ako radite u ponižavajućim, nehigijenskim i uslovima štetnim po svoje zdravlje, obratite se za pomoć lokalnoj inspekciji rada, centru za integraciju ili nevladinoj neprofitnoj organizaciji. Možete i da se žalite na poslodavca inspekciji rada, ukoliko radite legalno i imate potpisan neki od ugovora, a ako želite i da svedočite, možete da se obratite i sudu podnoseći tužbu.

Ako vam poslodavac službeno isplaćuje samo deo zarade, preti opasnost da nećete moći da dokažete dovoljan iznos prihoda za život prilikom podnošenja zahteva za boravišnu dozvolu, ili u trenutku kada budete želeli da idete u penziju, nećete imati na to pravo!

Ako radite na drugom radnom mestu ili kod poslodavca koji nije naveden u važećoj boravišnoj dozvoli, vaš rad se smatra ilegalnim. Radnu dozvolu mora da ima i stranac koji će obavljati posao na teritoriji Češke, a pritom je u radnom odnosu kod inostranog poslodavca koji ga je poslao da izvršava zadatke koji su rezultat sklopljenog ugovora s lokalnim pravnim ili fizičkim licem.

U slučaju da po dolasku u ČR budete **morali da obavljate posao drugačiji od dogovorenog** i uz to ne želite da ga obavljate, odmah se javite specijalizovanim nevladinim neprofitnim organizacijama koje su navedene u delu Kontakti na kraju ove brošure ili Policiji Češke Republike, koja će vam pomoći da se izborite za svoja prava. Može se raditi o protivpravnom delovanju vašeg poslodavca, odnosno o krivičnom delu prevare, u go-re-m slučaju i o trgovini ljudima u svrhu prinudnog rada i seksualne eksploatacije. Vaše svedočanstvo može pomoći da se počinitelj kazni, ali i da se druge potencijalne žrtve zaštite od sličnih slučajeva eksploatacije.

INFORMACIJE I POMOĆ

Posao u ČR, informacije, agencije u posredovanju, slobodna radna mesta (i za strance):

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja

<https://www.mpsv.cz/web/cz/hledani-volnych-mist-1>

<https://www.mpsv.cz/web/cz/hledani-volnych-mist>

<https://www.mpsv.cz/web/cz/hledani-volnych-mist-2>

Spisak s agencijama za posredovanje u zapošljavanju

Plave karte i karte zaposlenih:

Portal Ministarstva unutrašnjih poslova

www.imigracniportal.cz

www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx

Izdavanje radne dozvole:

Zavod za zapošljavanje

www.uradprace.cz

Provera uslova i bezbednosti na radu:

Državni organ za inspekciju rada (oblasne inspekcije)

www.suip.cz/kontakty

Besplatne informacije i saveti:

Centri za integraciju

Nevladine neprofitne organizacije

La Strada Česká republika – pružanje pomoći žrtvama eksploatacije i trgovine ljudima (prinudni rad i seksualna eksploatacija)

Arcidiecézní Charita Praha – Projekat Magdala – savetovanje i pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima (prinudni rad i seksualna eksploatacija)

Sve kontakte pronaći ćete na kraju ove brošure.

PREDUZETNIŠTVO

Zgrada koja pleše, Prag

INSTITUCIJE

Bavljenje privatnim poslom u Češkoj, informacije, zakonodavstvo:
Ministarstvo za industriju i trgovinu

Izdavanje dozvole za obavljanje samostalne privredne delatnosti:
Odeljenje za privredne delatnosti (sastavni deo svake opštinske uprave)

ŠTA ZNAČI PREDUZETNIŠTVO?

Pod pojmom **preduzetništvo podrazumeva se** samostalna delatnost koju obavlja preduzetnik /privrednik u svoje ime i na svoju odgovornost, a u svrhu ostvarivanja dobitka. Preduzetništvom možete da se bavite kao **fizičko lice** (radite sami za sebe) ili kao **pravno lice** (otvorili ste svoje privredno društvo ili firmu).

Sistematska delatnost – vaše privredničke aktivnosti moraju da se ponavljaju. Ako npr. samo jednom prodate višak jabuka iz svoje bašte, to nije preduzetništvo. Međutim, ako svoju delatnost nastavite (pa čak i ako se time budete bavili u svoje slobodno vreme, uz standardan posao, ili samo sezonski) i ako se prodaja jabuka bude ponavljala, ovde se već radi o preduzetništvu, pa čak i ako je to samo nekoliko puta godišnje.

U svoje ime i na svoju odgovornost – u okviru preduzetništva postupate i zastupate sami sebe – u svoje ime ili u ime svoje firme. Na ovaj način upravo na vama leži odgovornost za rezultat vaše delatnosti. Sami određujete koje poslove ćete obaviti, kakvu delatnost ćete odabrati, budući da ste, za razliku od zaposlenja, ovde svoj gazda i nemate nadređeno lice, odnosno nemate šefa. Ako se preduzetništvom bavite kao fizičko lice, odgovarate i garantujete svojom kompletnom imovinom za sve svoje obaveze nastale u vezi s preduzetništvom.

S ciljem ostvarivanja dobitka – vaš cilj je da dobijete naknadu, svoju delatnost ne obavljate besplatno. U tu svrhu izdavaćete fakture (za razliku od zaposlenja u kojem će vam poslodavac isplaćivati zaradu i za vas uplaćivati obavezne doprinose). Doprinose za socijalno i zdravstveno osiguranje morate uplaćivati sami, sami plaćate i porez. U tu svrhu morate voditi poresku evidenciju.

Sledeći tekst se odnosi pre svega na samostalno privređivanje koje vrše tzv. fizička lica, dakle, pojedinci. Informacije o preduzetništvu pravnih lica nalaze se na stranici www.businessinfo.cz.

DA LI STRANCI U ČR MOGU DA POSTANU PREDUZETNICI?

Stranci u Češkoj mogu da postanu preduzetnici pod istim uslovima koji važe za češke državljanke, uz pretpostavku da na teritoriji Češke imaju izdatu dugotrajnu vizu ili boravišnu dozvolu (za dugoročni ili trajni boravak).

Svrha dugotrajne vize i dugoročnog boravka može biti bilo koja, ne mora da bude „preduzetništvo“. Ako imate drugačiju svrhu (npr. spajanje porodice, studiranje ili zaposlenje), možete da počnete s preduzetništvom **uz uslov da i dalje ostvarujete svoju primarnu svrhu vize/boravka.** Ako npr. želite da dodatno zaradite od preduzetništva uz zaposlenje (studije), možete da izvadite dozvolu za bavljenje preduzetništvom, ali ni u jednom trenutku ne smete da prestanete da radite (studirate).

BORAVAK STRANCA NA TERITORIJI U SVRHU PREDUZETNIŠTVA

Međutim, ukoliko se odlučite da prestanete da radite (da studirate ili ne želite da budete tu radi spajanja porodice) i da se posvetite isključivo preduzetništvu, potrebno je da svoju svrhu boravka promenite s prvobitne na preduzetništvo. **Moguće je promeniti svrhu boravka na preduzetništvo, ako imate važeću dozvolu za dugoročni boravak** i na teritoriji ČR boravite barem **5 godina.**

U slučaju da imate **boravak u svrhu spajanja porodice,** zahtev za promenu svrhe boravka (na npr. preduzetništvo) možete da podnesete tek nakon **3 godine boravka** ili nakon što napunite 18 godina.

Upozorenje! Za preduzetništvo se u svrhu dobijanja dugoročnog boravka smatra i učešće statutarnog organa privrednog ili orthačkog društva u privređivanju ovog privrednog ili orthačkog društva (zbirno tzv. učešće u pravnom licu).

Ako u isto vreme ispunjavate zadatke (kao partner, član upravnog ili drugog organa privrednog društva za privredno društvo ili kao član orthačkog društva ili član upravnog ili drugog organa orthačkog društva za orthačko društvo) koji proizilaze iz predmeta delatnosti vašeg pravnog lica, na ovo se iz perspektive sadržaja delatnosti gleda kao na zaposlenje. Stranci u ovom slučaju moraju da imaju radnu dozvolu koju je za ovu delatnost izdala regionalna filijala Zavoda za zapošljavanje ČR.

Primer: Ako je predmet delatnosti društva s ograničenom odgovornošću pružanje usluga čišćenja, a izvršni direktor je neko ko će i sam učestvovati u čišćenju, potrebna mu je radna dozvola.

KOJI SU PRVI KORACI PREDUZETNIKA?

Svako ko želi da se u Češkoj bavi preduzetništvom, prvo mora da dobije odgovarajuću dozvolu, da se registruje za plaćanje akontacija za socijalno i zdravstveno osiguranje, kao i da vodi poresku evidenciju radi plaćanja poreza. Fizička lica preduzetnici zovu se i „OSVČ“ – lice koje se samozaposlilo i samoprivreduje.

U ČR se lica najviše bave preduzetništvom na osnovu dozvole za obavljanje samostalne privredne delatnosti (ranije potvrda o obavljanju samostalne privredne delatnosti), ali možete biti preduzetnik i na osnovu druge dozvole u skladu s posebnim propisima (npr. lekari, poreski savetnici, advokati i slično).

SAMOSTALNO PRIVREĐIVANJE

Privređivanje na ovaj način regulisano je zakonom o samostalnom privređivanju (Zakon o zanatsko-preduzetničkoj delatnosti), s važećim izmenama i dopunama. Svu administraciju koja je u vezi s privređivanjem rešavaju odeljenja za privredne delatnosti u opštinskim/gradskim institucijama.

Kako predati zahtev za dobijanje dozvole za obavljanje samostalne privredne delatnosti?

Početak bavljenja preduzetništvom kao OSVČ (ili kao samostalni privrednik) započinjete ličnom posetom Upravi za privredne delatnosti ili slanjem poštom, odnosno elektronski (uz zagarantovan elektronski potpis ili u e-sanduču ove uprave). Zahtev možete da podnesete i lično na CzechPOINT. Taksa je 1000 CZK, plaća se u gotovini, obično na blagajni institucije ili putem bankovnog računa. Uprava će vam izdati dozvolu za obavljanje samostalne privredne delatnosti u zavisnosti od struke i vrste delatnosti kojom želite da se bavite. Na odeljenju za privredne delatnosti možete dobiti i izvod iz **Registra samostalnih privrednika**.

Za izdavanje dozvole za obavljanje samostalne privredne delatnosti morate ispuniti sledeće uslove:

- najmanje 18 godina starosti,
- poslovna sposobnost,

- nekažnjavano lice – dokazujete službenim prevodom izvoda o nekažnjavanju iz Registra za evidenciju kažnjavanih lica koju izdaje nadležni organ države čiji ste državljanin (ne sme da bude stariji od 3 meseca),
- za neke delatnosti potrebna je i stručna sposobnost (obrazovanje ili praksa).

Delatnosti se dele na one koje samo **morate da prijavite (slobodne, zanatske i zavisne)** i na one **koncesionarske** za koje vam je potrebna saglasnost (tzv. koncesija). U slučaju slobodne delatnosti ne morate da dokazujete svoje stručno obrazovanje – u ovu grupu ubrajamo npr. proizvodnju odeće, pružanje smeštaja, bavljenje trgovinom, fotografijom, usmeno i pismeno prevođenje i ostale. Za zanatsku i zavisnu delatnost potrebno vam je stručno obrazovanje ili praksa iz područja delatnosti. Razlika je u tome da li je za obavljanje privređivanja potrebna stručna ili neka druga vrsta kvalifikacije. Kompletan spisak pojedinačnih delatnosti, kao i informacije o načinu dobijanja dozvole, pronaći ćete na češkom jeziku na internet stranici **businessinfo.cz**.

Savet: Na jedinstvenim kontakt mestima ćete dobiti besplatne informacije (i na engleskom jeziku) potrebne za pokretanje samostalnog privređivanja u ČR, kao i kontakte za potrebne institucije. Ona u vaše ime mogu nadležnim institucijama predati vaš zahtev za dozvolu za bavljenje preduzetništvom ili obaveštenja ili prijave iz oblasti zdravstvenog i socijalnog osiguranja. Kontakte na pojedinačne institucije pronaći ćete na internet stranici **businessinfo.cz**, a ako imate pitanja ili nedoumice, možete iskoristiti i **online obrazac**.

Takođe ćete morati da dokažete da na teritoriji Češke Republike **legalno boravite**.

Svaki preduzetnik koji obavlja neku delatnost ima obavezu da prijavi svoje sedište na teritoriji Češke. To znači da morate da priložite i **izjavu – saglasnost vlasnika nekretnine (stana) s obavljanjem privredne delatnosti**.

2. KORAK: Registracija za plaćanje akontacija za socijalno i zdravstveno osiguranje

U Upravi za privredne delatnosti ćete popuniti tzv. **jedinstveni obrazac za registraciju**. Uprava će u vaše ime obavestiti ostale institucije – zdravstvenu osiguravajuću kuću, upravu za socijalnu zaštitu i poresku upravu.

Preduzetništvom se možete baviti kao **glavnom** ili **sporednom** delatnošću (npr. uporedo sa studiranjem, zaposlenjem i slično). Od toga šta ste odabrali zavisi i iznos akontacija za zdravstveno i socijalno osiguranje.

SAMOSTALNO PRIVREĐIVANJE – OBAVEZE

Svaki preduzetnik ima obavezu da na poslovnoj dokumentaciji navede, kako propisi nalažu, svoje ime i prezime, sedište i informaciju o tome da li je upisan u Registar samostalnih privrednika, uključujući i svoj identifikacioni broj. Redovno mora da plaća akontaciju za zdravstveno i socijalno osiguranje. Ako nije registrovan za tzv. paušalni režim (videti ispod), mora i da podnosi poresku prijavu i da plaća porez.

Zdravstveno osiguranje

Zakon propisuje da svako ko boravi u ČR mora imati zdravstveno osiguranje.

Privrednici (OSVČ) i drugi preduzetnici, za razliku od zaposlenih, sami plaćaju zdravstveno osiguranje.

Stranci koji borave u ČR na osnovu dugotrajne vize ili dozvole za dugoročni boravak u svrhu preduzetništva (osim izuzetaka koje propisuju međunarodni ugovori, npr. državljani SAD) nemaju pravo da budu deo sistema javnog zdravstvenog osiguranja i zato moraju da plate komercijalno zdravstveno osiguranje u obimu **kompleksne zaštite i nege**. Cena osiguranja se u ovom slučaju uplaćuje u celom iznosu za unapred dogovoreni period (obično na vreme planiranog boravka). Preduzetnici koji su deo javnog zdravstvenog osiguranja iznos plaćaju svakog meseca kroz akontacije.

Socijalna zaštita

Socijalna zaštita sastoji se od tri nivoa, odnosno socijalne zaštite, državne socijalne pomoći i socijalne podrške. Ova tri sistema čine celinu koja je uzajamno povezana i dopunjuje se.

Sistem socijalne zaštite uključuje penziono osiguranje, doprinos za državnu politiku za zapošljavanje i fond za socijalno osiguranje. Socijalna zaštita je namenjena plaćanju troškova državnog budžeta u vezi sa:

- isplatama za penziono osiguranje (starosna penzija, invalidska penzija, porodična penzija koja uključuje udovce, udovice i siročad),
- pomoći za nezaposlene, koju uz ispunjene uslove dobijaju kandidati za zapošljavanje koji su registrovani u evidenciji Zavoda za zapošljavanje ČR, kao i ostalim troškovima koji su u vezi s obezbeđivanjem prava u oblasti rada,
- isplatama za osiguranje tokom bolovanja (bolovanje, pomoć licu koje brine o drugom licu, isplata pomoći trudnicama i roditeljima, novčana pomoć porodiljama/roditeljima).

Socijalna zaštita u Češkoj spada pod ingerenciju Češkog zavoda za penziono i invalidsko osiguranje (ČSSZ). Reč je o najvećoj instituciji iz oblasti javne uprave i finansija u ČR. Bavi se pre svega isplatom penzija i novčane pomoći tokom korišćenja bolovanja. ČSSZ upravlja kancelarijama opštinskih zavoda za penziono i socijalno osiguranje (OSSZ) i Praškim zavodom za penziono i socijalno osiguranje (PSSZ).

Ukoliko su ispunjeni svi zakonski uslovi, učešće u penzionom osiguranju je za lice OSVČ obavezno, kao i uplata doprinosa za državnu politiku zapošljavanja. Fond za socijalno osiguranje je dobrovoljan, ali u slučaju da ga preduzetnik ne plaća, neće imati pravo da u slučaju bolesti traži novčanu naknadu koja se isplaćuje iz sredstava fonda za socijalno osiguranje. Npr. reč je o *bolovanju* (u slučaju nesposobnosti za rad) i tzv. *porodiljskom bolovanju* (briga za novorođenče) ili *bolovanju za oca deteta* (briga oca o novorođenčetu nakon rođenja).

Stranac koji je dobio dozvolu za privređivanje, mora sam da se registruje u kancelariji OSSZ. Osim dokazivanja svog identiteta i legalnosti boravka u ČR, prilaže i izvod iz Registra samostalnih privrednika. Sve promene koje su u vezi s obavljanjem samostalnog privređivanja (dan početka obavljanja delatnosti, završetak, prestanak ili privremeni prekid) neophodno je nadležnoj kancelariji OSSZ prijaviti najkasnije **do 8. dana kalendarskog meseca** koji dolazi nakon meseca u kojem je došlo do promene.

Uplata osiguranja

OSSZ strancu izdaje potvrdu o registraciji i varijabilni simbol za **uplatu iznosa za osiguranje**. Iznos osiguranja se obično plaća kao mesečna akontacija. Na dan nastanka

Upozorenje! Ako stranac ima boravišnu dozvolu u svrhu preduzetništva, ne sme da se odjavi iz OSSZ, i to čak ni ako neko vreme ne privređuje, nema prihode, ne nalazi se na teritoriji ČR i slično. Ako se utvrdi dugovanje OSSZ-u, preti ukidanje boravišne dozvole ili vize!

dozvole za privređivanje stranac stiče i obavezu da plaća akontaciju za socijalnu zaštitu uvek **od 1. do 20. dana sledećeg meseca**. Akontacija se uvek plaća na vreme (npr. akontacija za maj mora biti na računu ČSSZ najkasnije do 20. juna)!

Za godinu koja je prošla, OSVČ podnosi **Izveštaj o prihodima i rashodima**, i to najkasnije do jednog meseca od trenutka sticanja obaveze da podnese poresku prijavu Poreskoj upravi.

Stranac **ne bi trebalo da ima dugovanja prema OSSZ**, u protivnom mu preti opasnost od neprodužavanja dugotrajne vize ili dozvole za dugoročni boravak.

Zakonski zastupnici i članovi privrednih i ortakčkih društava imaju obavezu učešća u sistemu socijalne zaštite, ukoliko po zakonu imaju minimalni mesečni dohodak (3500 kruna).

POREZ – PORESKA UPRAVA (FU)

Stranac s dozvolom za privređivanje mora da se registruje u Poreskoj upravi (FU)

koja je na lokalnom nivou za njega nadležna, i to prema mestu privređivanja (obično je to prebivalište). U roku od 30 dana od dana registracije, Poreska uprava izdaje potvrdu o registraciji i dodeljuje poreski identifikacioni broj (skraćeno DIČ).

Osim nekih izuzetaka, svako OSVČ lice ima **obavezu da vodi knjigovodstvo, odnosno da ima evidenciju prihoda i rashoda**. Evidencija prihoda i rashoda mora da bude kategorizovana na razumljiv način tako da iz nje privrednik može da izračuna poresku osnovicu i da eventualna poreska kontrola iz Poreske uprave ima mogućnost provere ovog obračuna. OSVČ ima i obavezu da **podnese poresku prijavu do 31. marta** godine koja sledi, i to čak iako nije privređivao tokom cele godine ili nije imao nikakav prihod (ako stranac privređuje u 2023. godini, onda poresku prijavu za 2023. godinu mora da preda do 31. marta 2024. godine).

Na osnovu podnete poreske prijave je OSVČ dužan da uplati porez za prijavljeni (priznati) prihod. Ako ne dođe do uplate obračunatog poreza na prihod, nastaje dugovanje poreza koje (poput dugovanja za socijalnu zaštitu) Ministarstvo unutrašnjih poslova

Upozorenje! Od 1. 1. 2021. godine OSVČ preduzetnici mogu da se prijave Poreskoj upravi za tzv. **paušalni režim**. Ova vrsta režima predstavlja zajedničku naplatu paušalne akontacije poreza na prihod, penzionog osiguranja, naknade za državnu politiku zapošljavanja i iznosa za zdravstveno osiguranje. Ako se odlučite za ovaj režim, ne morate da podnosite poresku prijavu.

(OAMP) može da uvaži kao razlog za neproduženje dugotrajne vize ili dozvole za dugoročni boravak za navedenog stranca.

RIZICI I ZAŠTITA

Postoji velika razlika između preduzetništva i zaposlenja. Možda mislite da obavljate preduzetničku delatnost, ali umesto toga obavljate delatnost koja je prema češkim zakonima zavisni rad (zaposlenje). U ovom slučaju preti vam velika novčana kazna za nepoštovanje Zakona o zaposlenju.

Ako budete hteli da ostanete duže u ČR i želite da podnesete zahtev za produženje boravka, najpre morate da dokažete da imate dovoljno finansijskih sredstava i da ne duguje porez, doprinose za zdravstveno i socijalno osiguranje. Dakle, nemojte da jedini vaš razlog za samostalno privređivanje (preduzetništvo) bude dobijanje boravišne dozvole, budući da se iz perspektive češkog prava ovakav boravak smatra namenskim.

RAZLIKA IZMEĐU PREDUZETNIŠTVA I ZAPOSLENJA

Kako je već bilo rečeno, fizičko lice – **preduzetnik** radi **sam za sebe, u svoje ime i na svoju odgovornost**, odnosno nema nadređeno lice. Sam bira poslove koje želi da obavi, određuje vreme kada će raditi i obezbeđuje sam sebi radna pomagala i sve što mu je za obavljanje posla potrebno. Uglavnom realizuje više poslova, ne saraduje samo s jednim klijentom. Sam sebi plaća akontacije za zdravstveno i socijalno osiguranje, vodi poresku evidenciju.

S druge strane, **zaposleni** je onaj koji obavlja **zavisnu delatnost – ima svog nadređenog (poslodavca) kojem je podređen**, posao obavlja u ime poslodavca, prema njegovim uputstvima. Zavisna delatnost mora da bude obavljena za zaradu ili naknadu za određeni posao, koju plaća i za nju odgovara poslodavac, u radno vreme na radnom mestu poslodavca, eventualno na nekom drugom dogovorenom mestu. Zaposleni radi na osnovu

ugovora o radu ili druge vrste ugovora (DPČ ili DPP), budući da on uvek mora da bude u pismenom obliku.

Trebalo bi da obratite pažnju na razliku između preduzetništva i zaposlenja. Proverite da li su uslovi u kojima se bavite preduzetništvom u skladu s važećim češkim zakonima. Ako vaše bavljenje preduzetništvom ima veći broj osobina tipičnih za zavisne delatnosti, potrebno je da sa svojim poslodavcem sklopite ugovor o radu ili drugu vrstu ugovora. Raditi naizgled kao „dobavljač“ za svog poslodavca (na osnovu dozvole za obavljanje samostalne privredne delatnosti) jeste zaobilaženje zakona. U slučaju kontrole npr. inspekcije rada može vam pretiti ne samo velika novčana kazna, već i neproduženje, pa čak i ukidanje boravišne dozvole. Ako niste sigurni da li je i u vašem slučaju reč o ovom maskiranom zapošljavanju (tzv. **švarcistemu**), javite se i dobićete besplatan pravni savet.

INFORMACIJE I POMOĆ

**Preduzetništvo u Češkoj, informacije, zakonodavstvo:
Ministarstvo za industriju i trgovinu**

www.mpo.cz

Zvanični portal za preduzetništvo i izvoz

www.businessinfo.cz

**Izdavanje dozvole za samostalno obavljanje privredne delatnosti:
Odeljenje za privredne delatnosti (u okviru opštinskih institucija)**

www.statnisprava.cz/rstsp/ciselniky.nsf/i/d0056

**Zdravstvo u Češkoj, zdravstveno osiguranje, informacije, zakonodavstvo:
Ministarstvo zdravlja**

www.mzcr.cz

**Socijalni sistem, informacije, zakonodavstvo:
Ministarstvo za rad i socijalna pitanja**

www.mpsv.cz

**Socijalna zaštita, informacije, kontakti:
Češki zavod za penziona i socijalno osiguranje**

www.cssz.cz

**Javne finansije, porezi i carine:
Ministarstvo finansija**

www.mfcr.cz

ZDRAVSTVO I ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Stari grad, Prag

INSTITUCIJE

Zdravstvo u Češkoj, zdravstveno osiguranje, informacije, zakonodavstvo:

Ministarstvo zdravlja

ZDRAVSTVO

Svako ko boravi u ČR ima zakonsku obavezu da bude zdravstveno osiguran. U ovom poglavlju navodimo osnovne informacije na temu zdravstvenog osiguranja. Međutim, zbog niza izuzetaka iz ove oblasti preporučujemo da o svojoj konkretnoj situaciji porazgovarate sa socijalnim radnicima ili pravnicima iz centara za integraciju i neprofitnih organizacija (kontakti se nalaze na kraju ove publikacije).

U ČR postoje dva osnovna oblika zdravstvenog osiguranja – javno i komercijalno (zove se još i „ugovorno“).

Javno zdravstveno osiguranje funkcioniše na principu solidarnosti. To znači da sva ekonomski aktivna lica redovno uplaćuju u navedeni sistem kako bi u slučaju potrebe isti mogli i koristiti. Na osnovu sistema javnog zdravstvenog osiguranja pruža se besplatna medicinska nega.

Stranci koji planiraju da borave duže od 90 dana i nemaju pravo učešća u sistemu javnog zdravstvenog osiguranja ili im medicinska nega nije plaćena na osnovu drugih zakonski priznatih razloga, dužni su da sami ugovore osiguranje isključivo s osiguravajućom kućom VZP, a.s. U tom slučaju su mesto i obim medicinske nege ograničeni ugovornim uslovima date osiguravajuće kuće.

JAVNO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Javno zdravstveno osiguranje je regulisano Zakonom o javnom zdravstvenom osiguranju i povoljnije je budući da pokriva medicinsku negu u većoj meri i obuhvata većinu institucija koje pružaju medicinsku negu (izuzetak su privatne specijalizovane ustanove, npr. estetska hirurgija, stomatologija i slično). Osiguravajuće kuće sa specijalnom koncepcijom mogu pružati i javno zdravstveno osiguranje.

Kako navedeni zakon propisuje, u sistem javnog zdravstvenog osiguranja uvršteni su:

- stranci koji imaju stalni boravak;
- stranci koji su zaposleni kod poslodavca sa sedištem ili stalnim boravkom na teritoriji ČR;

- stranci koji su državljani Evropske unije i njihovi članovi porodice (pod specifičnim uslovima);
- deca stranaca s odobrenim trajnim ili dugoročnim boravkom rođena na teritoriji ČR do kraja kalendarskog meseca u kojem će navršiti 60 dana starosti (nakon toga učešće dece u javnom zdravstvenom osiguranju zavisi od vrste boravišne dozvole koju dobiju, pa zato preporučujemo da se bez odlaganja obratite zaposlenima centara za integraciju, koji će vam pružiti svu neophodnu pomoć u rešavanju ove problematike).
- ostale odabrane grupe na osnovu međunarodnih ugovora sklopljenih s ČR.

KOMERCIJALNO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Komercijalno zdravstveno osiguranje je isključivo privatno-pravni odnos između osiguranika (stranca) i osiguravajuće kuće VZP, a.s. Namenjeno je svim strancima koji borave (ili žele da podnesu zahtev za boravišnu dozvolu) u ČR, a nemaju pravo na javno zdravstveno osiguranje. Uglavnom se radi o strancima koji imaju dugotrajnu vizu i dozvolu za dugoročni boravak (svrha preduzetništvo, studiranje, zajednički život porodice).

Postoje dve vrste komercijalnog osiguranja za strance: **osiguranje za nužnu i neodložnu medicinsku negu** (ili „putno osiguranje“) i **osiguranje u obimu kompleksne medicinske nege** (poznato i kao „kompleksno zdravstveno osiguranje“).

Osiguranje koje obuhvata nužnu i neodložnu medicinsku negu („putno osiguranje“)

Stranci koji su podneli zahtev za dugotrajnu vizu ili za dozvolu za dugoročni boravak **u diplomatsko-konzularnom predstavništvu ČR** dužni su da za svoj boravak u ČR sklope **komercijalno zdravstveno osiguranje. Za prvih 90 dana boravka može se ugovoriti osiguranje koje obuhvata nužnu i neodložnu negu, dok je za preostalo vreme boravka neophodno priložiti dokument o kompleksnom zdravstvenom osiguranju ugovorenom s osiguravajućom kućom VZP, a.s. Moguće je i za celo vreme boravka priložiti dokument o kompleksnom zdravstvenom osiguranju ugovorenom s osiguravajućom kućom VZP, a.s.**

Kriterijume za putno zdravstveno osiguranje za boravak do 90 dana (šengenska viza) propisuje direktiva Evropske unije, tzv. vizni kodeks.

Osiguranje u obimu kompleksne medicinske nege

U slučaju zahteva za vizu preko 90 dana, zahteva za produženje vremena važenja vize i vremena boravka u ČR na navedenu vizu, zahteva za dugoročni boravak (u slučajevima navedenim u zakonu) ili zahteva za produžavanje vremena važenja ovih dugoročnih

boravaka, mora biti jasno iz dokumenta o zdravstvenom osiguranju da je ugovoreno u obimu **kompleksne medicinske nege** kod osiguravajuće kuće VZP, a.s.

Kompleksno zdravstveno osiguranje znači da će osiguraniku biti pružena medicinska nega bez potrebe za uplatom troškova lečenja na licu mesta. Iz ovog osiguranja ne sme da bude isključena preventivna, neprekidna medicinska nega i nega koja je u vezi s trudnoćom osigurane majke i rađanjem deteta.

Dokument o komercijalnom zdravstvenom osiguranju se ne zahteva, ukoliko dokažete da će troškovi povezani s pružanjem medicinskih usluga biti plaćeni na osnovu međunarodnih sporazuma ili će biti plaćeni na drugi način na osnovu pismene garancije pravnog lica, državnog organa ili na osnovu garancije koju sadrži Pozivno pismo overeno u Policiji za strance.

Kompleksno zdravstveno osiguranje je neophodno platiti za celi period planiranog boravka. Dakle, u zavisnosti od dužine odobrenog boravka može se raditi o dosta velikim iznosima koji se moraju platiti u celini. Osiguravajuća kuća određuje cenu osiguranja prema starosnoj dobi osiguranika, njegovoj medicinskoj anamnezi i povremenim povoljnim ponudama.

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE ZA VREME BORAVKA U INOSTRANSTVU

Komercijalno zdravstveno osiguranje vam je unapred plaćeno, pa zato i nije moguće da ga pre odlaska na put u inostranstvo ukinete ili pauzirate. Javno zdravstveno osiguranje (npr. kada ste zaposleni ili imate stalni boravak) moguće je prekinuti ako je planirano putovanje u inostranstvo duže od 6 meseci. U slučaju da podnesete zahtev za prekid svog zdravstvenog osiguranja, nakon povratka u ČR morate svojoj osiguravajućoj kući dokazati da ste za dati period sklopili ugovor o osiguranju u inostranstvu; u suprotnom će vam osiguravajuća kuća za period odsustva napraviti dodatni obračun.

ZDRAVSTVO I ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Preporučujemo da od svoje osiguravajuće kuće zatražite spisak lekara i ustanova koji s njom imaju sklopljen ugovor. Kod javnog zdravstvenog osiguranja ugovorna će biti većina zdravstvenih ustanova, ali u slučaju komercijalnog osiguranja ponudu čini samo ograničeni broj lekara i ustanova. Ako želite da iskoristite komercijalno osiguranje, biće vam potreban ovaj spisak.

Ako imate komercijalnu vrstu zdravstvenog osiguranja i posetite lekara ili zdravstvenu ustanovu koja s vašim osiguranjem nema sklopljeni ugovor o pružanju medicinske nege, moraćete da platite za ukazanu lekarsku pomoć. U suprotnom, ukoliko nije reč o situaciji u kojoj vam je ugrožen život i zdravlje, najverovatnije pomoć nećete ni dobiti.

U slučaju komercijalnog zdravstvenog osiguranja treba detaljno pročitati uslove ugovora, kako biste mogli da saznate koje vrste medicinske nege su pokrivene osiguranjem. Tako se nećete neprijatno iznenaditi ako osiguravajuća kuća npr. odbije da vam plati operaciju.

Može se desiti (kod komercijalnog zdravstvenog osiguranja se ovo dešava relativno često), da vam lekar za pruženu lekarsku pomoć traži isplatu u gotovini. U takvoj situaciji zamolite lekara da vam napiše lekarski izveštaj, obračun i priznanicu/potvrdu da je primio novac jer će vam pruženu lekarsku pomoć osiguravajuća kuća refundirati.

Ako budete morali da potražite lekarsku pomoć u vreme kada lekar ne prima pacijente ili ako je ustanova zatvorena (uglavnom u večernjim i noćnim satima, za vreme praznika i vikenda), trebalo bi da znate da se u ČR plaća **regulaciona taksa od 90 kruna** za medicinsku pomoć ili pomoć u oblasti stomatologije pruženu tokom dežurstva.

ZDRAVSTVO – DECA I TRUDNICE

Trudnice redovno dolaze u savetovaništvo za trudnice i na ginekologiju.

Potrebno je da se dosta ranije prijave za porođaj u porodilištu po svom izboru. U savetovalištu za trudnice, osoblje vam može pomoći i s ostalom administracijom, kao što je registracija u porodilištu, prijava imena deteta matičaru, dobijanje pomoći za roditelje i slično.

U ČR deca idu kod dečjeg lekara, odnosno kod pedijatra.

Ako trudnica nema pravo na učešće u javnom zdravstvenom osiguranju (obično zato što ima dugotrajnu vizu ili dozvolu za dugoročni boravak i nije zaposlena), dobro bi

bilo da ugovori specijalni režim komercijalnog osiguranja koji je namenjen trudnicama (obično je reč o specijalnoj ponudi za trudnice/za majku i dete) i obuhvata preporođajnu negu, porođaj i postporođajnu negu, kako za majku, tako i za novorođenče. Sklapanjem ovakve vrste osiguranja uštedećete na plaćanju troškova u vezi s rizičnom trudnoćom i porođajem, koji mogu da dosegnu i nekoliko stotina hiljada kruna.

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE DECE I TRUDNICA – MOGUĆE SITUACIJE

a. **Žena ima komercijalno zdravstveno osiguranje.**

Dobro je imati dodatno osiguranje za preporođajnu i porođajnu negu, ali nije obavezno. Ovim osiguranjem pokriveno je i dete sve do napuštanja porodilišta.

Osiguranje pokriva preporođajne preglede, standardna ispitivanja, sam porođaj, negu za novorođenče i slično.

Minimalni period za dodatno osiguranje je uglavnom 12 meseci, ali pazite na vreme čekanja na osiguranje (kod nekih osiguravajućih kuća može se čekati i 3 meseca: to znači da će sama medicinska pomoć biti plaćena tek 3 meseca nakon sklapanja ugovora).

U nekim osiguravajućim kućama je dodatno osiguranje za trudnice ograničeno starosnom dobi majke (donja i gornja granica).

Dete rođeno na teritoriji ČR postaje osiguranik javnog zdravstvenog osiguranja od dana svoga rođenja do kraja kalendarskog meseca u kojem je navršilo 60 dana starosti. Osiguranje za dete plaćaju roditelji. Rođenje deteta morate da prijavite u roku od 8 dana zdravstvenoj osiguravajućoj kući u kojoj je osiguran otac. Ako ni on nije deo javnog zdravstvenog osiguranja u ČR, potrebno je rođenje deteta prijaviti VZP ČR.

b. **Žena ima javno zdravstveno osiguranje, ali nema (ni ona, ni otac deteta) stalni boravak.** Tokom trudnoće i za sam porođaj žena ne mora dodatno da se osigura. Dete takođe postaje osiguranik javnog zdravstvenog osiguranja do kraja kalendarskog meseca u kojem je navršilo 60 dana starosti (neophodno je osiguravajućoj kući prijaviti rođenje deteta) – pogledati prethodni pasus. Potom je za dete potrebno sklopiti komercijalno zdravstveno osiguranje koje će se nadovezati na javno osiguranje u osiguravajućoj kući VZP, a.s.

c. **Žena ima javno zdravstveno osiguranje i ima (ona ili otac deteta) stalni boravak.** Žena se ne mora dodatno osigurati ni tokom trudnoće, ni za sam porođaj. U slučaju

da roditelji (majka ili otac) u roku od 60 dana od dana rođenja deteta, za njega/nju podnesu zahtev za stalni boravak, ono će, kao i jedan od roditelja, od prvog dana biti deo javnog zdravstvenog osiguranja, kao i tokom trajanja procedure o rešavanju zahteva o dozvoli za stalni boravak za ovo dete.

DOSTUPNOST MEDICINSKE NEGE, SPECIJALIZOVANA NEGA I AKUTNA LEKARSKA POMOĆ

Svako bi trebalo da se registruje kod lekara opšte prakse koji zna anamnezu pacijenta, pruža mu uobičajenu zdravstvenu negu i u slučaju potrebe šalje ga kod specijaliste.

Registrujte se kod lekara opšte prakse što pre jer u slučaju potrebe nećete morati da se namučite tražeći akutnu lekarsku pomoć! U traženju lekara mogu vam pomoći centri za integraciju (kontakte ćete pronaći u poglavlju **Kontakti**).

Ako želite da koristite usluge lekara specijaliste, potrebno je da dobijete uput od svog izabranog lekara (lekara opšte prakse).

Lekari specijalisti (ginekolozi, stomatolozi i slično) mogu da vas odbiju zbog nedovoljnog kapaciteta. To znači da morate da pronađete drugog lekara specijalistu.

Ako vam je hitno potrebna lekarska pomoć nakon završetka njihovog radnog vremena, možete da iskoristite dežurnu službu (dežurna služba za odrasle pacijente, za decu, stomatološke usluge).

INFORMACIJE I POMOĆ

Zdravstvo u Češkoj, zdravstveno osiguranje, informacije, zakonodavstvo:
Ministarstvo zdravlja

www.mzcr.cz

Informacije o pravima pacijenata i pravu u medicini

www.ferovanemocnice.cz

Pretraživanje lekara prema specijalizaciji i regionu

www.znamylekar.cz

SOCIJALNI SISTEM I SOCIJALNA ZAŠTITA

Živopisne ulice u gradu Znojmo, južna Moravska

INSTITUCIJE I INFORMACIJE

Sistem socijalne zaštite, zakonodavstvo, bilateralni sporazumi o socijalnoj zaštiti:

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja

www.mpsv.cz

Socijalna zaštita, informacije, pregled bilateralnih sporazuma o socijalnoj zaštiti, kontakti:

Češki zavod za penziona i socijalno osiguranje

www.cssz.cz

SISTEM SOCIJALNE ZAŠTITE U ČR

Socijalna zaštita je sistemski instrument koji pruža preventivno delovanje, ublažavanje i suočavanje s nepogodnim socijalnim situacijama. Funkcioniše na principu solidarnosti (ekonomski aktivna lica doprinose ekonomski neaktivnim licima), supsidijarnosti (pomoći/podršci) i participaciji (zajedničkom učešću).

Socijalna zaštita se sastoji od tri nivoa, odnosno od socijalne pomoći (socijalnog osiguranja, državne socijalne pomoći i socijalne podrške), socijalnih usluga (koje pružaju organizacione jedinice države ili nevladine organizacije) i socijalnog azila (dakle, socijalnog smeštaja). Ova tri nivoa čine uzajamno povezanu i dopunjavanu celinu.

U Češkoj je socijalna zaštita pod ingerencijom **Češkog zavoda za penziona i socijalno osiguranje (ČSSZ)**, koji se pre svega bavi isplatom penzija i pomoći u okviru fonda za socijalno osiguranje. Navedena institucija je pod pokroviteljstvom resornog **Ministarstva za rad i socijalna pitanja (MPSV)**. **Ministarstvo za rad i socijalna pitanja nadgleda rad Zavoda za zapošljavanje ČR** (njegove regionalne filijale i organizacione jedinice) koji vodi brigu o pitanjima zaposlenosti, isplati državne socijalne pomoći, pomoći u slučaju materijalnih poteškoća i pomoći za lica s invaliditetom.

SISTEM ZA SOCIJALNO OSIGURANJE U ČEŠKOJ

Sistem socijalne zaštite uključuje penziona osiguranje, doprinose za državnu politiku za zapošljavanje i fond za socijalno osiguranje. Socijalna zaštita je namenjena plaćanju troškova državnog budžeta u vezi sa:

- isplata za penziona osiguranje (starosna penzija, invalidska penzija, porodična penzija koja uključuje udovice, udovice i siročad),

- pomoć za nezaposlene koju dobijaju kandidati za zapošljavanje i ostale troškove koji su u vezi s osiguravanjem prava na radu,
- isplata za osiguranje tokom bolovanja (naknada u slučaju bolesti, pomoć licu koje brine o drugom licu, pomoć i naknada trudnicama, porodiljama i novopečenim roditeljima).

Sva ekonomski aktivna lica, dakle, kako ona zaposlena (obavljaju zavisni rad), tako i samostalni mali privrednici (OSVČ), dužni su da doprinose u sistem za socijalnu zaštitu. U slučaju zavisnog rada, poslodavac prijavljuje svog zaposlenog za socijalno osiguranje, OSVČ lica se prijavljuju sama.

Kako je već navedeno u odeljku „Preduzetništvo“, za samostalne male privrednike (OSVČ) je, uz poštovanje zakonskih uslova, učešće u penzionom osiguranju obavezno, kao i uplata doprinosa za državnu politiku zaposlenosti. Fond za socijalno osiguranje je dobrovoljan. OSVČ mora sam da se prijavi i odjavi, isto tako mora sam da prijavljuje promene.

MEĐUNARODNI BILATERALNI SPORAZUMI O SOCIJALNOJ ZAŠTITI

Socijalna zaštita je u mnogo pogleda i dalje čisto nacionalno pitanje. Određene oblike socijalne zaštite mogu, ukoliko za to postoji zakonska osnova, da koriste i stranci.

Kako se svet sve više globalizuje, mnogo lica migrira u druge države, Češka usklađuje svoj sistem socijalne zaštite s drugim državama. Glavni cilj je da kao posledica kretanja lica preko granica ne dođe do ugrožavanja njihovih prava na socijalnu zaštitu. Na stranicama Ministarstva za rad i socijalna pitanja, u odeljku „Međunarodni odnosi“ pronaći ćete spisak sa međunarodnim ugovorima o socijalnoj zaštiti i ograncima socijalne zaštite kojih se pojedinačni sporazumi tiču. Konkretno reč je o sporazumima koji su sklopljeni između Češke Republike i ovih zemalja: Albanija, Australija, Belorusija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Čile, Indija, Izrael, Japan, Kanada, Koreja, Moldavija, SAD, Severna Makedonija, Sirija, Srbija, Tunis, Turska i Ukrajina. Detaljniji pregled sporazuma i njihov tekst možete pronaći na navedenim linkovima.

Već uplaćene iznose za socijalno osiguranje nije moguće osiguraniku vratiti, ako se npr. vraća u zemlju porekla. Uplaćeni novac u sistem za socijalnu zaštitu može se refundirati samo na osnovu gore navedenih međunarodnih sporazuma, npr. kroz isplatu penzije.

INFORMACIJE I POMOĆ

Sistem socijalne zaštite, zakonodavstvo, bilateralni sporazumi o socijalnoj zaštiti:

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja

www.mpsv.cz

Socijalna zaštita, informacije, pregled bilateralnih sporazuma o socijalnoj zaštiti, kontakti:

Češki zavod za penziono i socijalno osiguranje

www.cssz.cz

Pregled bilateralnih sporazuma o socijalnoj zaštiti:

www.cssz.cz/cz/mezinarodni-smlouvy/smlouvy-uzavrene-cr/prehled-smluv.htm

STANOVANJE

Praška panorama i nuselska dolina

STAMBENE MOGUĆNOSTI U ČEŠKOJ

Način stanovanja ne razlikuje se mnogo od ostalih zemalja. U trajne oblike smeštaja ubraja se stanovanje u vlastitog (eventualno zadružnog) ili iznajmljenoj kući ili stanu. Ostale mogućnosti jesu zakup, podstanarski smeštaj ili razni radnički smeštaji, studentski domovi.

Važno je znati da stranci u ČR mogu bez ograničenja da kupuju nekretnine, uključujući stanove i kuće. Međutim, vlasništvo nekretnine nije razlog za dobijanje boravišne dozvole u ČR.

TRAŽENJE KUĆE I STANA

Dok tražite kuću i stan, možete da iskoristite široku ponudu portala s oglasima, novina (npr. novine „Annonce“), društvene mreže ili usluge agencija za nekretnine.

Usluge agencija za nekretnine se plaćaju i srećete se s različitim kvalitetom usluga i cena. Dobro je da pročitate recenzije ili komentare o datoj agenciji za nekretnine, eventualno da uporedite ponudu više ovakvih agencija. Prilikom obilaska stana obično se plaća tzv. **rezervacija**, koja garantuje da će stan ili kuća biti prioriteto iznajmljena (odnosno ponuđena za kupovinu) vama. Prilikom sklapanja ugovora o zakupu dajete tzv. **kauciju (možete se sresti i s pojmom „garancija“)**, koju čine i do tri mesečne stanarine. Kaucija se plaća vlasniku (stanodavcu) stana/kuće, koji je dužan da pismeno potvrdi da je uplatu primio. Plaćenu kauciju vlasnik (stanodavac) je dužan da vrati nakon što se zakup završi, pri čemu ima pravo da od ove sume oduzme dokazana dugovanja (za zakup ili usluge koje su s njim povezane, poput vode, grejanja, komunalija, i slično).

UGOVOR O ZAKUPU SMEŠTAJA

Zakup

Zakup je oznaka za ugovorni odnos između vlasnika (stanodavca) i vas, kao zakupca nekretnine. Zakup nastaje potpisivanjem ugovora o zakupu koji mora da bude u pismenom obliku i da sadrži osnovne stavke (navođenje ugovornih strana, opis stana ili kuće, opremljenost, obim korišćenja, način obračuna stanarine i ostalo). Ako vreme isteka zakupa nije jasno navedeno u ugovoru, pretpostavlja se da je ugovor sklopljen na neodređeno.

U ugovoru o zakupu je zabranjeno dogovarati ugovorne sankcije za korisnika zakupa ili od njega zahtevati posebne obaveze koje nisu prikladne za zakup. Ovakve dogovorene

stavke automatski ne važe. Stanodavac nema pravo da vam zabrani da adresu stana koji iznajmljujete navodite kao mesto svoga prebivališta u ČR (kod stranaca „mesto prijavljenog boravka“). Kao stranac dužni ste da podatke o adresi svoga prebivališta u određenom roku prijavite kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova.

Ako je reč o zadružnom stanu, ugovor o zakupu se sklapa sa zadrugom (udruženje lica koje je nastalo npr. radi preduzetništva, dok stambena zadruga služi za pronalaženje i sređivanje smeštaja za njene članove). Ako živite kao podstanar, stanarinu i naknade plaćate direktno onome ko vam stan iznajmljuje.

Preporuka je da pre samog potpisivanja ugovor detaljno pročitate i da ga nikako ne potpisujete ako ga ne razumete. Možete se obratiti i nevladinoj organizaciji ili centru za integraciju, koji će vam pružiti besplatan savet iz oblasti socijalnog prava.

Podstanarski smeštaj

Reč je o odnosu između zakupca i podstanara. Zakupac s trećim licem (podstanarom) sklapa tzv. ugovor o zakupu – reč je o situaciji u kojoj zakupac prenosi podstanaru stan ili njegov deo. U nekim slučajevima iznajmljeni stan ili njegov deo ne može biti iznajmljen bez pismene saglasnosti stanodavca (vlasnika nekretnine).

Podstanar ima manja prava od zakupca – zakup se može otkazati bez navođenja razloga, ukoliko se ugovorne strane ne dogovore drugačije, a zakup se završava najkasnije prestankom zakupa. Podstanar nikada nema pravo na rezervni smeštaj jer vlasnik nekretnine ima obavezu samo prema zakupcu, ne i prema podstanaru.

PLAĆANJE REŽIJA U VEZI SA STANOVANJEM

U uobičajene stvari vezane za stanovanje u iznajmljenom prostoru ubraja se i plaćanje stanarine, obično na mesečnoj bazi, potom plaćanje akontacija za potrošnju energije (struja, gas), i na kraju akontacije za usluge koje su u vezi s korišćenjem stana ili kuće (npr. potrošnja vode, kanalizacija, odnošenje komunalnog otpada, lift, osvetljenje u zajedničkim prostorijama u kući i slično).

Sve akontacije su uključene u godišnji obračun. Ukoliko ste platili više od potrošenog, suma će vam biti vraćena ili prebačena na naredni period; ako ste platili manje, moraćete u unapred dogovorenom terminu da uplatite razliku.

Takse za televiziju i radio (tzv. „koncesija“ ili u Srbiji „TV i radio pretplata“) plaćaju se direktno organizatoru emitovanja (nisu deo naknada koje su u vezi s korišćenjem stana/kuće), i to samo onda, ukoliko u stanu/kući imate televiziju i radio prijemnik (ili oboje). Taksa za kablovsku televiziju i internet se plaća provajderu sa kojim ste se dogovorili o isporuci navedene usluge.

Sva dokumenta koja se tiču zakupa ili iznajmljivanja stana i kuće podstanaru, kao i dokumentacija o uplatama za zakup i druge usluge pažljivo čuvajte!

GUBITAK SMEŠTAJA

Ako izgubite smeštaj i ne možete da zatražite pomoć od svojih rođaka ili prijatelja, možete da se obratite nekoj od dobrotvornih organizacija koje će vam ponuditi privremeno rešenje. To su npr. Armada spasí, Harita ČR, Nadeje i slično. Ove organizacije nude smeštaj u kriznim situacijama za lica koja su ostala bez njega. Smeštaj je u spavaonicama ili u sigurnoj kući. Reč je o socijalnoj usluzi koja služi samo za prevazilaženje iznenadne krizne situacije koja je u vezi s gubitkom smeštaja i nedostatkom finansijskih sredstava. Više informacija dobićete od nevladinih neprofitnih organizacija ili u centrima za integraciju.

RIZICI I ZAŠTITA

S finansijskim sredstvima raspoložite pažljivo i razumno. Ako ne platite zakup, vrlo brzo može doći do iseljenja, u gorem slučaju i do pojave izvršitelja koji će prinudno naplatiti dugovani iznos za zakup (oduzimanjem imovine). Do dolaska izvršitelja, odnosno do oduzimanja imovine, može doći zbog naizgled banalnih situacija, kao na primer neplaćene kazne za vožnju bez karte u GSP-u, neplaćene rate za pozajmicu ili kupljenu robu, neplaćene naknade za odnošenje smeća, takse za TV, radio i telefon, neplaćanje zakupa, gasa i struje, zdravstvenog i socijalnog osiguranja i slično.

PRIJAVA MESTA BORAVKA U ČEŠKOJ I NJEGOVE PROMENE

Broj prijavljenih lica

Ako su u ugovoru o zakupu navedena samo 2 lica, u stanu može živeti samo njih dvoje.

Zakon o boravku stranaca utvrđuje kriterijume za nivo smeštaja koji se pruža strancu. On se posmatra iz ugla primerenosti broja lica u smeštaju s obzirom na obezbeđene higijenske uslove i kvadraturu prostorija za smeštaj. Ona mora imati najmanje 8 m², ako je smešteno samo jedno lice, odnosno 12,6 m² ako su smeštena dva lica; za svako sledeće lice se kvadraturi dodaje 5 m².

Prijava promene i preporučena pošta

Kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova u za to propisanom roku prijavite da ste promenili boravište u ČR.

Državni organi i ostale institucije vam poštom mogu slati preporučena pisma s vrlo važnim sadržajem. Nakon što prođe 10 dana od obaveštenja o prispeću pošiljke, smatra se da je pismo uručeno, čak iako ga fizički ne preuzmete. Obaveštenje o tome da vas pismo čeka u pošti, biće ubačeno u vaše poštansko sanduče ili ostavljeno na mestu koje je za to predviđeno.

Neophodno je da na svoje poštansko sanduče napišete svoje ime i prezime (kao i na interfon ili zvonu), tako da poštar može da vas pozove i da vam lično preda pismo.

PORODICA, RAVNOPRAVNOST, DECA

Portret dva dečaka u centru Praga

Porodica je u Češkoj definisana kao odnos lica koja dugoročno zajedno žive u braku ili u istopolnoj partnerskoj vezi. Osnovni članovi porodice su po pravilu roditelji i njihova deca, širu porodicu čine i ostali njihovi rođaci (baba i deda, tetke, ujaci, stričevi, braća i sestre po ujaku, tetki, stricu...). Porodica je monogamna, odnosno zakonom je dozvoljeno imati samo jednu suprugu ili supruga. Za vaspitanje dece odgovorna su oba roditelja.

U Češkoj je moguće sklopiti brak u opštini ili crkvi. Licima istog pola zakon omogućuje sklapanje registrovanog partnerstva.

BRAK

U porodičnom životu, kao i u ostalim pravima i obavezama, muškarac i žena potpuno su ravnopravni. O porodičnim pitanjima odlučuju zajedno. Supružnici imaju pravo na isti životni standard.

U ČR, brak se sklapa pred matičarem, crkvenim organom ili predstavnikom verske zajednice koja je za to nadležna i u prisustvu dva svedoka. Za sklapanje braka potrebni su dokumenti koji (ako su izdati na stranom jeziku) moraju imati službeni prevod na češki jezik i koji moraju biti propisno overeni (ukoliko međunarodni sporazum drugačije ne definiše).

U slučaju braka sa strancem koji ne govori češki, niti ga razume, gluv je ili nem, morate obezbediti prevodioca. Bez njegovog prisustva nije moguće sklopiti brak.

Sklapanjem braka nastaje, između ostalog, zajednička imovina bračnih drugova. Reč je o specifičnom obliku suvlasništva koje može da nastane između supružnika i koje je drugačije regulisano od opšteg suvlasništva. U zajedničku imovinu supružnika ubraja se imovina koju je stekao jedan od supružnika ili oboje tokom trajanja braka i obaveze koje su jednom od supružnika ili oboma nastali tokom trajanja braka. **Zajednička imovina bračnih drugova, dakle, nije samo kuća, već i npr. hipoteka koja je za tu kuću dobijena.** Obim zajedničke imovine supružnika može se promeniti i to ili ugovorom sklopljenim između supružnika kod javnog beležnika, ili rešenjem suda.

Imovinu koriste i održavaju oba supružnika zajedno. Uobičajene stvari (kupovinu, popravke) svako može obavljati sam. Ukoliko nije reč o svakodnevnim stvarima, kao npr. upotreba imovine za preduzetništvo, potrebna je saglasnost oba supružnika.

Osim braka, u ČR možemo se sresti i s verzijom porodice u kojoj par odraslih lica nije sklopio brak, već zajedno žive u jednom domaćinstvu. I ovakav par ima potpuno jednaka

prava. U ČR je reč o vrlo uobičajenoj verziji zajedničkog života. Deca koja su rođena u partnerskoj vezi imaju ista prava kao deca rođena u braku.

ROĐENJE DETETA

Ako planirate porodicu, trebalo bi da znate da rođenje deteta morate prijaviti u roku od 3 radna dana lokalnom nadležnom (prema mestu rođenja deteta) matičaru (matičaru opštinske uprave) koji naknadno vrši upis u matičnu knjigu rođenih i detetu izdaje *izvod iz matične knjige rođenih*. Uglavnom sve ovo radi porodilište (odnosno nadležni lekar), ali ukoliko se to ne desi, obavezu prijavljivanja ima jedan od roditelja. Za izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih morate da priložite nekoliko dokumenata, o kojima će vas informisati svaki matičar, eventualno vaš ginekolog ili nadležni lekar u porodilištu. Izvod iz matične knjige rođenih izdaje se u roku od 30 dana od dana prijavljivanja rođenja deteta.

Ako je dete stranac, rođeno na teritoriji Češke i otputuje s njene teritorije u roku od 60 dana, njegov zakonski zastupnik (roditelj) za njega ne mora da podnosi zahtev za boravišnu dozvolu (osim ukoliko oni sami imaju boravišnu dozvolu/vizu) – njegov boravak se za navedeni period smatra „privremenim“. Zahtev za boravišnu dozvolu u ČR mogu da podnesu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu ČR u svojoj zemlji porekla.

U suprotnom, ako navedeno dete namerava da na teritoriji Češke boravi duže od 60 dana, potrebno je da zakonski zastupnik (roditelj) u roku od 60 dana od rođenja deteta, podnese zahtev za boravišnu dozvolu.

Roditelji za svoje dete mogu da traže samo onu vrstu boravišne dozvole koju i sami imaju, što znači da roditelji za svoje dete mogu da zahtevaju:

- **vizu do 90 dana (kratkotrajna viza)** – ako barem jedan od roditelja boravi na teritoriji ČR na osnovu kratkotrajne vize;
- **vizu preko 90 dana (dugotrajna viza)** – ako barem jedan od roditelja boravi na teritoriji ČR na osnovu dugotrajne vize;
- **dozvolu za dugoročni boravak** – ako barem jedan od roditelja boravi na teritoriji ČR na osnovu izdate dozvole za dugoročni boravak;
- **dozvolu za stalni boravak** – ako barem jedan od roditelja boravi na teritoriji ČR na osnovu izdate dozvole za stalni boravak.

Nakon što se reši boravišna dozvola za dete rođeno na teritoriji ČR, potrebno je: ispuniti odgovarajući obrazac zahteva (dugotrajna viza/dozvola za dugoročni ili stalni boravak), priložiti putnu ispravu deteta koju je izdala država čije je dete državljanin, ili priložiti putnu ispravu roditelja u koju je dete upisano, kao i dokument o zdravstvenom osiguranju (nije

obavezno u slučaju da je reč o zahtevu za stalni boravak). Dok se ne reši zahtev za boravišnu dozvolu deteta i dok ne dođe do preuzimanja dugotrajne vize/boravišne dozvole, dete ne može da otputuje s teritorije CR jer se u suprotnom više neće moći vratiti.

Ako je zahtev za stalni boravak podnet u propisanom roku, boravak rođenog stranca se od trenutka rođenja do pravosnažnog rešenja o zahtevu, smatra stalnim boravkom. To između ostalog znači da će dete već od trenutka rođenja pa sve do pravosnažnog rešenja (a u slučaju da je rešenje odobreno i za dalji period) biti deo sistema javnog zdravstvenog osiguranja. Za podnošenje zahteva nije neophodno imati sve potrebne dokumente (npr. nemojte čekati na izdavanje pasoša za dete), ukoliko bi se time prekoračio određeni rok za predaju! Zahtev predajte i bez ovih dokumenata, pa ćete ih kasnije, nakon izdavanja, naknadno doneti. Bez zahteva za stalni boravak podnetom u određenom roku dete neće imati pravo na javno zdravstveno osiguranje od dana rođenja.

PORODILJSKO BOLOVANJE I RODITELJSKO ODSUSTVO

U vaspitanju deteta učestvuju oba roditelja ravnomerno. Prema svojoj deci roditelji imaju obavezu izdržavanja sve do završetka školovanja (do njihove 26. godine).

Za nove roditelje češka država pruža različite vrste pomoći. U one najbitnije ubraja se zakonsko pravo na odsustvovanje s posla (porodiljsko bolovanje, roditeljsko odsustvo) i finansijske isplate (npr. naknada zarade zaposlenog za porodiljsko bolovanje, roditeljska naknada). U češkom društvu često ćete se sresti s tim da se pojmovi krata (koristi se npr. samo termin „porodiljsko“, „roditeljsko“) i da se isto označavaju obe vrste pomoći, odnosno i odsustvo s posla, i finansijska isplata. S obzirom na to da svaki pojam označava nešto drugo i da za svaki postoje različiti uslovi za dobijanje i specifičnosti, pokušaćemo da ih ukratko opišemo. U slučaju da su vam potrebne detaljnije informacije, obratite se zaposlenima u centrima za integraciju ili neprofitnim organizacijama. Kontakte ćete pronaći na kraju ove publikacije.

Porodiljsko bolovanje (odnosno odsustvo s posla) odnosi se samo na ženu koja je zaposlena. Reč je o periodu koji počinje 6 do 8 nedelja pre termina porođaja koji je odredio lekar i traje 28 nedelja (37 nedelja ukoliko se rađa dvoje ili više dece). U nekim posebnim slučajevima, zakon propisuje kraći rok porodiljskog bolovanja. Porodiljsko bolovanje ne sme da bude kraće od 14 nedelja i ne može ni u kojem slučaju da se završi ili prekine pre isteka 6 nedelja od dana porođaja. Zaposlena ne mora da traži od poslodavca porodiljsko bolovanje: odlazak na porodiljsko bolovanje saopštava poslodavcu pismenim putem. Za vreme korišćenja porodiljskog bolovanja zaposlena dobija od poslodavca neplaćeno odsustvo.

U slučaju da majka ne ispunjava kriterijume za porodiljsko bolovanje, odnosno na naknadu zarade zaposlenog za porodiljsko bolovanje, nakon rođenja deteta može da podnese zahtev za roditeljsku naknadu.

Za razliku od porodiljskog bolovanja, koje se odnosi samo na majku, za roditeljsko odsustvo zahtev mogu da podnesu i očevi. Roditeljsko odsustvo daje se majci na njen zahtev, nakon što se završi porodiljsko bolovanje, i to u trajanju do 3. godine deteta. Otac deteta može da podnese zahtev za roditeljsko odsustvo od 14. nedelje deteta do njegove 3. godine. Poslodavac je obavezan da roditeljsko odsustvo odobri ukoliko ga traže majka ili otac. U tom slučaju poslodavac im daje neplaćeno odsustvo.

Za vreme korišćenja porodiljskog bolovanja, majka ima pravo da od države dobije naknadu zarade zaposlenog za porodiljsko bolovanje koja se isplaćuje iz sistema javnog invalidskog osiguranja (njen iznos se izračunava na osnovu zarade koju prilaže poslodavac). Kako bi se ostvarilo pravo za naknadu zarade zaposlenog za porodiljsko bolovanje, neophodno je ispuniti zakonom određene uslove (npr. žena mora da bude deo javnog socijalnog osiguranja najmanje 270 dana u poslednje dve godine).

Dok koriste roditeljsko odsustvo, majka ili otac mogu da primaju roditeljsku naknadu, što je naknada iz sistema javne socijalne zaštite. Roditeljska naknada se isplaćuje u mesečnim ratama i može se koristiti najdalje do 4. godine deteta. Ukupan iznos roditeljske naknade je 300.000 kruna za jedno dete. Vreme korišćenja roditeljske naknade utiče na iznos mesečne isplate (što je duže roditelji koriste, time je mesečna rata naknade niža).

ŽENE U ČEŠKOM DRUŠTVU

Žene u ČR su ravnopravne s muškarcima.

Žene u ČR su samostalne i emancipovane.

Žene u ČR obično rade, privređuju, kod kuće s decom ostaju uglavnom samo ako su na porodijskom bolovanju ili roditeljskom odsustvu. Roditeljsko odsustvo sve više koriste i muškarci.

Žene same idu u restorane, bioskope, pozorišta i slično.

NASILJE U PORODICI I PREVENCIJA

Nasilje u porodici predstavlja dugotrajno fizičko, psihičko, ekonomsko ili seksualno nasilje koje često eskalira i odvija se pretežno u zajedničkom domaćinstvu između bliskih lica. Pojedinačni napadi mogu imati različite oblike: od podsmevanja, verbalnog napada, socijalne izolacije pa sve do ucena, pretnji ili fizičkih napada ili psihičkog zlostavljanja.

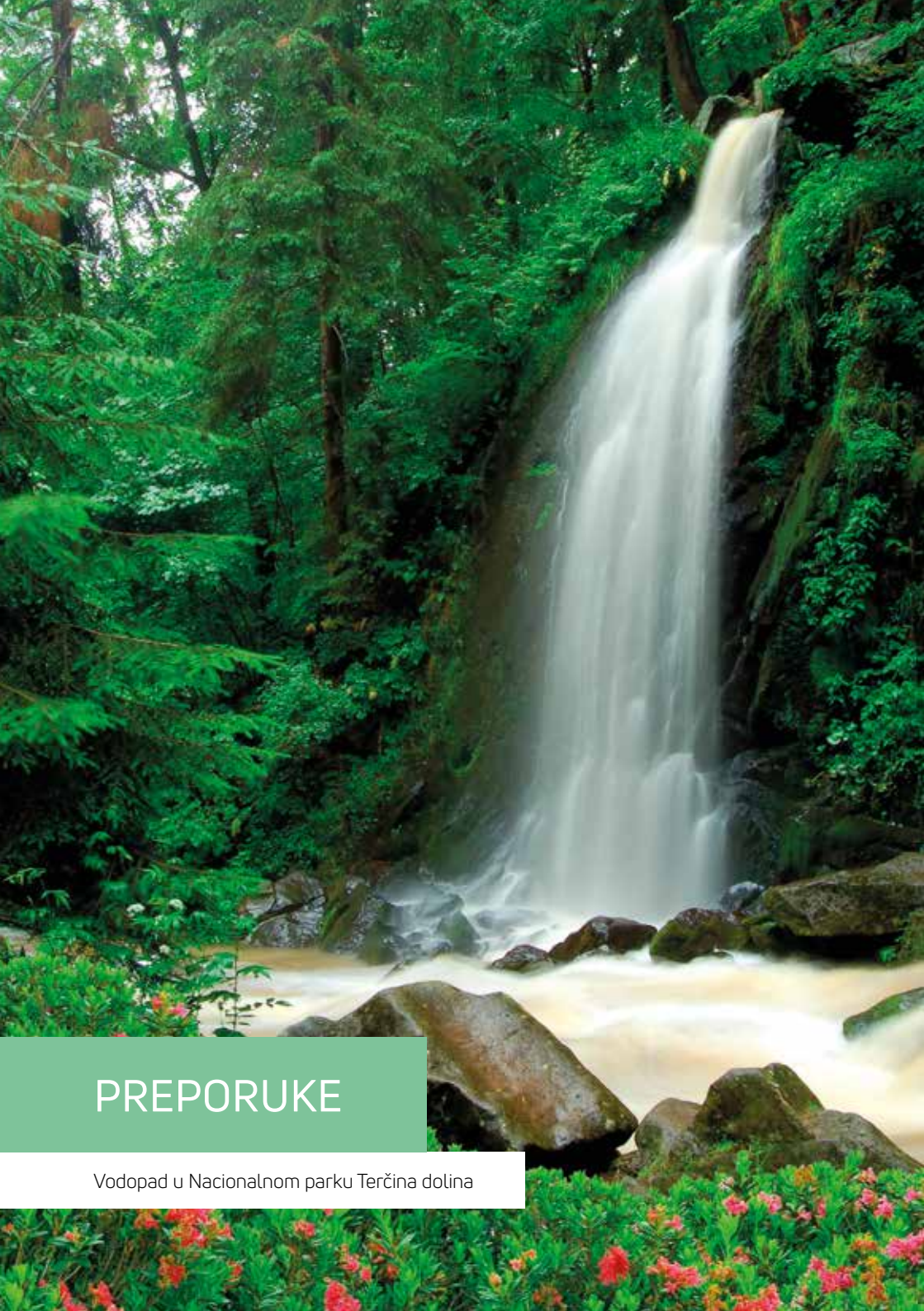
Češki pravni poredak brani žrtvu nasilnog delovanja od svih oblika nasilja, i to pre svega Ustavom, Poveljom o osnovnim ljudskim pravima i slobodama i drugim zakonima, u koje se ubraja i Krivični zakonik. Nasilje u porodici je najčešće kvalifikovano kao „zlostavljanje lica u zajedničkom domaćinstvu“ za koje počinitelj može da dobije kaznu zatvora i do 8 godina.

Žrtvama nasilja u porodici (ne mora uvek biti reč samo o fizičkom ili seksualnom nasilju) preporučujemo da se obrate Policiji Češke Republike, koja u akutnim situacijama i najduže na 10 dana može nasilnika da udalji iz stana ili drugog prostora za stanovanje. Ako se cela situacija rešava sudskim putem, vreme zabrane može biti produženo sve do izdavanja sudskog rešenja (tzv. privremena mera). Ako se plašite da se javite policiji, preporučujemo da iskoristite barem pomoć relevantnih nevladinih organizacija.

Ove organizacije mogu:

- da vas posavetuju u kriznoj situaciji i pruže smeštaj koji nema javnu adresu;
- da vam pomognu oko smeštaja u sigurnu kuću koja nema javnu adresu;
- da vam preporučite savetovalište za lica koja su prošla kroz nasilje u porodici;
- da žrtvama krivičnih dela koja su počinjena u vezi s nasiljem u porodici daju pravnu pomoć;
- da posavetuju oko stanova koji nemaju javnu adresu i namenjeni su za pomoć.

Spisak s kontaktima za pomoć u oblasti nasilja u porodici je naveden na kraju ove brošure.

PREPORUKE

Vodopad u Nacionalnom parku Terčina dolina

BESPLATNA POMOĆ I INFORMACIJE

Ukoliko bude potrebno, obratite se centrima za integraciju i nevladinim i neprofitnim organizacijama koje su tu da vam besplatno pomognu i da vam pruže savete iz oblasti prava i socijalne problematike.

POSREDNICI

Proverite koliko su pouzdane agencije za posredovanje u zapošljavanju. Spisak sa svim ovlašćenim agencijama za posredovanje pronaći ćete na stranicama Ministarstva za rad i socijalna pitanja.

Nemojte nekome plaćati da vam rešava administrativne stvari oko dolaska u Češku i sređuje dokumentaciju koja je za to potrebna: većinu dokumenata možete i sami da nabavite! Informišite se sami preko diplomatsko-konzularnih predstavništava, službenog portala za imigraciju Ministarstva unutrašnjih poslova ČR ili putem registrovanih nevladinih organizacija i centara za integraciju u ČR. Nemojte se automatski oslanjati na informacije koje ne dolaze iz službenih izvora.

LIČNE ISPRAVE I DOKUMENTACIJA

Nemojte davati drugim licima svoje lične isprave (pasoš i biometrijsku kartu), napravite fotokopije ili službeno overene fotokopije važnih dokumenata.

Dok ste u ČR, dobro je imati i ostalu dokumentaciju koja se odnosi na vaše obrazovanje, obrazovanje vaše dece (ukoliko su doputovala s vama), knjižicu o primljenim vakcinama ili neki drugi važan dokument.

Biometrijsku kartu (boravišnu dozvolu) u ČR dobro čuvajte. Ukoliko je izgubite ili oštetite, platićete dosta veliki iznos za izdavanje nove.

PUNOMOĆJE

Nemojte potpisivati opšte punomoćje za zastupanje u situacijama koje možete ili morate i sami da rešite (npr. potpisivanje ugovora, preuzimanje pošte i slično). Punomoćje se koristi za tačno definisane pravne radnje za konkretno lice ili za konkretan dan kada se iste preduzimaju. Preporučujemo da punomoćje dajete pre svega u slučaju nužde i samo pouzdanim licima (članovima porodice ili dobrim prijateljima).

Svu dokumentaciju pažljivo čuvajte, sklapajte sve sporazume i ugovore koji se tiču vašeg posla (ali i smeštaja i slično) uvek u pismenom obliku, kako biste u slučaju potrebe mogli da ostvarite svoja prava.

USLOVI RADA

Vaš ugovor o radu i opis posla koji budete obavljali moraju biti sklopljeni u pismenom obliku. U slučaju da vas po dolasku u ČR primoraju da obavljate drugačiji posao od onog koji ste ugovorili, a vi ne želite da ga obavljate, može se raditi o kršenju zakona od strane vašeg poslodavca, odnosno o krivičnom delu (prevara), u najgorem slučaju o trgovini ljudima s ciljem prinudnog rada (ili seksualne eksploatacije). U ovakvoj situaciji mogu se naći i muškarci i žene. Tipične odlike su ponižavajuće postupanje, loši uslovi rada (previše prekovremenog rada, nehigijenski uslovi za rad, opasan posao ili posao opasan po zdravlje), plaćanje izmišljenih dugova ili seksualna eksploatacija. Odmah se obratite specijalizovanim neprofitnim organizacijama (vidi deo „Kontakti“) ili Policiji Češke Republike koja će vam pomoći da se zaštitite. Vaše svedočenje pomoći će da se kazni počinilac i da do sličnog iskorišćavanja druge žrtve nikada ne dođe.

DUGOVANJA I NEPOSTOJANJE DUGOVANJA

Čuvajte se novčanih pozajmica (pre svega od nebankovnih institucija – „brza pozajmica bez žirana“ i slično), kako vas dugovi i eventualna poseta izvršitelja, odnosno prinudno oduzimanje imovine, ne bi doveli u bezizlaznu situaciju i do ilegalnog boravka. Novčane kazne i kasnije zatezne kamate mogu se odnositi na vrlo banalne situacije kao što je kazna za vožnju bez karte u GSP-u, neplaćena taksa za TV i radio, neplaćena rata za pozajmicu ili kupljenu robu, neplaćena taksa za odvoženje otpada, neplaćeni računi za telefon, stanarinu, gas i struju, neplaćeno zdravstveno i socijalno osiguranje i slično.

U ČR postoji registar dužnika. Nepostojanje dugovanja je obaveza koju morate ispuniti i u vezi s vašim preduzetništvom i boravišnom dozvolom.

POŠTOVANJE ZAKONA

Kršenje boravišnih i radnih obaveza, kao i zakona ČR može u krajnjem slučaju da rezultira i proterivanjem iz ČR, kao i unosom vašeg imena i prezimena u Šengenski informativni sistem (SIS). To bi značilo da ćete dobiti zabranu ulaska u sve zemlje šengenskog prostora.

PROMENA ADRESE U ČEŠKOJ

Kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova prijavite na vreme promenu svoga boravišta u ČR. Institucije vam mogu poslati preporučeno pismo s važnim sadržajem. Nakon što prođe 10 dana od obaveštenja o prispeću pošiljke, smatra se da je pismo uručeno, čak iako ga fizički ne preuzmete. Obaveštenje o tome da vas pismo čeka u pošti, biće ubačeno u vaše poštansko sanduče ili ostavljeno na mestu koje je za to predviđeno.

UŠTEĐEVINA ZA KRIZNE SITUACIJE

Ako ste u mogućnosti, ostavite sa strane novčanu rezervu za slučaj iznenadne potrebe ili povratka u svoju državu.

SVAKODNEVNI ŽIVOT

Vikendica na Orličkoj gori

BROJEVI ZA HITNE SLUČAJEVE

Broj za hitne slučajeve 112

Pomoću broja za hitne slučajeve 112 dobićete hitnu pomoć u svim zemljama članicama EU. Možete zvati s fiksnih i mobilnih telefona. Besplatan je na celoj teritoriji EU. Pozivom se takođe može locirati lice koje zove.

Broj 112 je za svakoga ko se na teritoriji Evropske unije i još nekih država nađe u teškoj situaciji i potrebna mu je hitna pomoć spasilaca ili bezbednosnih jedinica (vatrogasci, policija, medicinska pomoć).

Broj 112 možete da pozovete čak i ako ne govorite češki jezik. Operatori govore razne jezike. Možete da zovete s bilo kog telefona, bez kredita ili SIM kartice, ili s mesta na kojima je signal ograničen.

Ako zovete zbog konkretne stvari (zdravstveni problemi, krivično delo i slično), pozovite direktno nacionalne brojeve za hitne slučajeve:

150 Vatrogasci

155 Hitna medicinska pomoć

158 Policija Češke Republike

156 Lokalna policija

Ovi brojevi se u današnje vreme mogu koristiti isto kao i broj 112.

Svako kome je ugrožen život, dobiće medicinsku pomoć (ako stranac nije osiguran, dugovanje se naknadno naplaćuje i bez zdravstvenog osiguranja).

SAOBRAĆAJ, PREVOZ I TRANSPORT

Gradski javni prevoz (MHD), a u zavisnosti od grada i mesta, obuhvata autobuse, tramvaje, trolejbuse, metro (samo u Pragu). Prevoz se plaća i svaki grad ima svoj jedinstveni tarifni sistem. Kartu za vožnju nije dovoljno kupiti, već je morate i označiti u automatima koji su za to predviđeni. Karta se plaća i za prevoz pasa i prtljaga, ukoliko ne ispunjavaju uslove za besplatan prevoz. Validnost karte kontrolišu kontrolori, a za neplaćanje karte preči visoka novčana kazna.

U nekim gradovima ČR prevoz je integrisan, što znači da se karta za jednu saobraćajnu zonu u gradovima može koristiti i za prigradski prevoz. U integrisanim saobraćajnim sistemima pojedinačne vrste saobraćaja sarađuju (autobusi, vozovi...) i tako stvaraju sistem uzajamno povezanih linija.

Neke grupe lica mogu imati i popust na prevoz. Uobičajen je popust npr. za decu, za učenike i studente, za invalide ili starija lica. Još neke grupe lica imaju pravo na određeni popust, npr. roditelji koji su pratnja detetu u dečjim kolicima. Više informacija o popustima za vozne karte možete pronaći na internet stranicama prevoznika ili u centrima za informacije/blagajnama prevoznika. U slučaju vozova ove centre pronaći ćete na železničkim stanicama, u autobusima na autobuskim stanicama. Informacije o GSP-u u vašem gradu pronaći ćete na adresi gradskog saobraćajnog preduzeća datog grada. Kako biste iskoristili popust, obično morate da dobijete i posebnu ispravu koju izdaje dati prevoznik.

Međugradski saobraćaj je u ČR pokriven dosta gustom mrežom autobuskih i železničkih linija. Redove vožnje možete da pronađete na internetu (npr. www.idos.cz), neke karte možete platiti i preko interneta. Sve informacije o linijama su na raspolaganju i u centrima za informacije pojedinačnih prevoznika ili na većini autobuskih stanica, na kojima možete i da kupite karte. U nekim slučajevima je potrebno na vreme kupiti i tzv. rezervaciju, uz koju ćete imati rezervisano sedište u vremenski najpogodnijoj autobuskoj ili železničkoj liniji.

VOŽNJA AUTA

U Češkoj motornim vozilom može da upravlja svako ko ima važeću dozvolu za upravljanje vozilom. Automobil može da vozi lice koje je napunilo 18 godina. Uobičajeno je da automobil voze i žene.

U ČR uvek se vozi desnom stranom kolovoza.

Dozvola za upravljanje motornim vozilom se dokazuje vozačkom dozvolom. Izdavanje vozačke dozvole zavisi od uspešnosti u pohađanju škole za vožnju i polaganja ispita. Vozačke dozvole izdaju opštinske uprave s proširenim nadležnostima. Za upravljanje motornim vozilom, a u slučaju kontrole, morate obavezno imati vozačku do-

zvolu, identifikacionu ispravu, potvrdu o osiguranju vozila u obliku tzv. „zelenog kartona“ i saobraćajnu dozvolu.

Stranac koji nije državljanin EU i koji na teritoriji ČR ima stalni ili dugoročni boravak na period duži od 1 godine, dužan je da u mesno nadležnoj opštini s proširenim nadležnostima podnese zahtev za izdavanje vozačke dozvole zamenom za vozačku dozvolu koju mu je izdala strana država, u roku od 3 meseca od kada je rešenje o dugoročnom ili stalnom boravku postalo pravosnažno. Ipak, ne može se svaka vozačka dozvola zameniti za češku.

Zahtev za zamenu uglavnom se može podneti za vozačke dozvole koje odgovaraju uslovima iz Sporazuma o saobraćaju (Beč, 1968). Za detaljnije informacije preporučujemo da u opštini gde živite (eventualno Ministarstvo za saobraćaj ČR) pitate da li je konkretnu vozačku dozvolu moguće zameniti. U suprotnom ćete ovde morati da položite vozački ispit.

Sva motorna vozila moraju da budu registrovana u nadležnoj opštinskoj upravi. Svako vozilo mora imati i tzv. osiguranje za auto-odgovornost/motorna vozila. Vozila podležu redovnim tehničkim pregledima i merenju emisija.

Parkiranje je pre svega u gradovima dozvoljeno samo na mestima koja su za tu svrhu predviđena i uglavnom se plaća (plaća se putem parking automata). Veliki broj vozila stvara problem s parkiranjem, pa mnogo gradova ovo rešava pomoću tzv. parking zona. Za godišnju paušalnu taksu na ovim mestima mogu parkirati samo stanovnici datog grada. Zato je dobro da se odmah na početku informišete o sistemu parking zona, kako ne biste bespotrebno plaćali novčane kazne za nepropisno parkiranje i kako ne biste morali da se objašnjavate sa šlep službom.

Za korišćenje autoputeva u ČR neophodno je kupiti vinjetu.

Opšte ograničenje brzine na putevima u ČR:

Naselje: 50 km/h

Van naselja: 90 km/h

Na motoputu: 110 km/h

Na autoputu: 130 km/h

U Češkoj važi tzv. nulta tolerancija na alkohol, što znači da vozač ne sme da vozi nakon konzumiranja bilo koje količine alkohola ili drugih narkotika.

POŠTA, SLUŽBENA PREPISKA

U ČR možete koristiti usluge Češke pošte za slanje običnih pisama, preporučenih pošiljaka, paketa, pisama u inostranstvo i slično.

Za slanje službenih dokumenata, prepiske s institucijama i slično, najbolje je sve slati tzv. **preporučenom poštom**. Češka pošta vam potvrđuje preuzimanje pošiljke tzv. potvrdom o preuzimanju, te je odgovorna za eventualnu izgublenu ili oštećenu pošiljku. Pečatiranu potvrdu o preuzimanju pošiljke možete eventualno da pokažete instituciji kojoj ste pošiljku poslali.

Ako vas poštari ne nađe kod kuće i ne bude u mogućnosti da vam pošiljku preda, ostavlja vam u poštanskom sandučetu poziv za preuzimanje pošiljke u pošti, uz naznaku da primaćalac nije bio kod kuće. U takvom slučaju pošiljku možete da podignete u lokalnoj pošti gde ćete pokazati svoju identifikacionu ispravu (pasoš, boravišna dozvola).

Kako biste mogli da primete poštu od institucija, neophodno je da ime i prezime **napišete** na **interfonu/zvonu** na kapiji i na **poštanskom sandučetu**. U slučaju da promenite adresu, morate je u propisanom roku prijaviti kancelariji Ministarstva unutrašnjih poslova.

U pošti ćete naići i na uslugu „Czech Point“ (Čekpoint se nalazi i na drugim mestima) i ima ulogu mesta za asistenciju pri obavljanju poslova u vezi s javnom upravom. Šalter „Czech Point“ izdaje overene dokumente iz nekoliko informacionih sistema javne uprave i omogućuje npr. da prijavite novu delatnost ili njenu promenu, da dobijete izvod iz Katastra nepokretnosti, da legalizujete (overite) fotokopije dokumenata i slično.

Više informacija na www.ceskaposta.cz.

OSTALE VAŽNE INFORMACIJE

Zamak u vlasništvu države Hluboka nad Vltavou

DRŽAVNI PRAZNICI I NERADNI DANI U ČEŠKOJ

1. januar: Nova godina – Dan obnove samostalne češke države

Veliki petak (pokretni praznik)

Uskršnji ponedeljak (pokretni praznik)

1. maj: Dan rada

8. maj: Dan pobede

5. jul: Dan slovenskih apostola Ćirila i Metodija

6. jul: Sećanje na dan spaljivanja učitelja Jana Husa

28. septembar: Dan Svetog Vaclava – Dan češke državnosti

28. oktobar: Dan nastanka samostalne čehoslovačke države

17. novembar: Dan borbe za slobodu i demokratiju

24. decembar: Badnji dan

25. decembar: 1. dan Božića

26. decembar: 2. dan Božića

NAVIKE I TRADICIJA

U najvažnije navike i tradicije uvrštavaju se one u vezi s dva glavna hrišćanska praznika: Božić i Uskrs. Tokom cele godine Česi slave neke dane koji su u vezi s narodnom tradicijom, poput paljenja veštica (30. april). Na taj dan se pale vatre i obeležava početak proleća. Sledeći narodni običaj u vezi je sa svetim Nikolom (6. decembar) i poštuje ga većina ljudi. Veče pre praznika, sveti Nikola, u pratnji đavola i anđela, ide po kućama i obilazi decu, pa im po zaslugi daje poklone. Ako su bili dobri, dobijaju slatkiše, a ako su bili nevaljali, dobijaju ugalj. Uz decu se vezuje i 1. jun, odnosno Međunarodni dan dece. Za decu se pripremaju razne zabavne aktivnosti, kulturni program, i slično. Praznik ljubavi se u Češkoj slavi 1. maja, i na taj dan muškarac mora da poljubi ženu ispod procveta-

le trešnje. Za Čehe su važne i Zadušnice, odnosno Sećanje na preminule (2. novembar). Ovaj dan se u narodu zove „dan duša“, a ljudi u velikom broju posećuju groblja i grobove svojih predaka.

RELIGIJA

Povelja o osnovnim ljudskim pravima i slobodama garantuje slobodu veroispovesti. Iako dosta ljudi u Češkoj nisu vernici i ne pripadaju niti jednoj crkvi, najčešća religija je hrišćanstvo, pa iz njega proizilazi mnogo tradicija i navika na koje ćete u češkom društvu naići.

OSNOVNI KULTURNI PREGLED

ČR ima puno istorijskih mesta koja su omiljena destinacija mnogim turistima iz celoga sveta. Dvanaest najvažnijih spomenika i istorijski važnih teritorija je uvršteno u listu svetske kulturne baštine UNESCO.

U najvažnije kulturne i obrazovne institucije ubraja se Karlov univerzitet, Narodno pozorište, Akademija nauka ČR, Narodni muzej i druge.

Češka ima i niz poznatih umetnika, naučnika i mislilaca. U svetski poznate muzičke kompozitore ubraja se npr. Bedržih Smetana, Antonjin Dvoržak ili Leoš Janaček. Od poznatih ličnosti iz češke istorije svakako treba navesti npr. učitelja Jana Husa (14. i 15. vek) ili Jana Amosa Komenskog (Komenijus, 16. i 17. vek). U svetski poznate savremene pisce i filozofe ubraja se npr. Tomáš Garig Masarik (prvi predsednik samostalne Čehoslovačke od 1918. godine), Jaroslav Sajfert (dobitnik Nobelove nagrade za književnost), Jaroslav Hašek, Franc Kafka, Karel Čapek, Bohumil Hrabal, Božena Njemcova, Milan Kundera, Vaclav Havel (prvi predsednik nakon Plišane revolucije 1989. godine).

Poznati naučnici su npr. Jaroslav Hejrovski, dobitnik Nobelove nagrade za hemiju, Oto Vihterle, pronalazač kontaktnih sočiva ili Antonjin Holí, pronalazač antivirusika koji su primenu našli u lečenju HIV-a.

Od likovnih umetnika spomenimo npr. slikara u maniru secesije Alfonsa Muhu i osnivača apstraktnog slikarstva Františka Kupku.

O kulturnim dešavanjima u Češkoj informacije pruža veliki broj novina i časopisa. Pratite npr. javnopravne medije, Češku televiziju i Češki radio, i uvek ćete imati nove informacije o dešavanjima.

I JOŠ NEŠTO

Češki bonton razlikuje formalno i neformalno obraćanje, odnosno persiranje i govorenje ti. Persiranje se koristi uvek kada ste u društvu odraslih nepoznatih lica ili u institucijama. Ako dve osobe jedna drugoj persiraju, prelazak na ti trebalo bi da predloži najpre žena, pa starije lica i na kraju nadređeni. Kada vam neko predloži da pređete na ti, to znači da vam pokazuje znakove prijateljstva i simpatije. U porodici i među prijateljima koristi se neformalniji način.

Specifična odlika češkog jezika je upotreba dva njegova oblika – standardnog i razgovornog. Kada su u društvu s prijateljima, ljudi uglavnom koriste razgovorni/kolokvijalni češki jezik, dok na službenom nivou ili u prepiskama koriste standardni. Na samom početku, strancu će sve ovo biti potpuno nejasno. Ako češki jezik učite slušajući svoje prijatelje, naučićete verovatno neformalni način izražavanja koji nije prikladan za sporazumevanje s pedagozima u školi ili sa službenicima u institucijama.

Na poslovne sastanke dolazi se na vreme, dogovoreni program ili termin posete uvek treba poštovati, a moguće izmene se javljaju na vreme i uz izvinjenje. Ako vas neko čeka duže od 15 minuta, nećete ostaviti dobar utisak.

Na prvi pogled, Česi deluju neljubazno i suzdržano. Prema nepoznatima (i prema drugim Česima) drže distancu i ne pokazuju previše emocija. U slučaju da dođe do dubljeg odnosa, Česi pokazuju koliko su dobrodušni i prijateljski. Ako vas Čeh pozove da dođete kod njega u posetu, nije reč o pukoj gesti ili učtivoj frazi, već o istinskom izrazu prijateljstva. Vaša poseta se očekuje.

U slobodno vreme Česi vole da se bave sportom, aktivno i pasivno. Nacionalni sportovi koji imaju veliki broj navijača i pristalica su hokej i fudbal. Dosta ljudi se i aktivno bavi sportom. Mnogo Čeha voli da vozi bicikl, da leti vozi kajake po reci, da ide na izlete, zimi na skijanje. Ljudi često provode vikende u svojim vikendicama ili seoskim kućama. Najčešća mesta susreta su razne kafane, restorani i kafići. Takođe se rado ide u bioskop, pozorište i čitaju se knjige.

PUŠENJE I ALKOHOL

U Češkoj je legalno pušenje duvanskih proizvoda i konzumiranje alkoholnih pića, od kojih su najomiljeniji pivo i vino. Ipak, važi i zabrana pušenja u restoranima, u institucijama i javnim ustanovama, kao npr. u školama i bolnicama. Pušenje je zabranjeno i u vozovima, autobusima i u gradskom prevozu. Prodaja alkohola i cigareta je zabranjena za mlađe od 18 godina.

OTPAD I SORTIRANJE OTPADA

U poslednjih nekoliko godina se po pravilu u svakom češkom domaćinstvu sortira otpad prema velikim kontejnerima u boji. Staklo se ubacuje u zelene i bele kontejnere, papir u plave, plastika u žute, biootpad u braon, a potom se sortiraju i tetrapak ambalaže, metal, stari tekstil i obuća. U crne kontejnere ubacuje se sitniji mešoviti otpad.

Otpadu, poput stonje lampe ili nečeg većeg, nije mesto u kontejneru. Ovakav otpad možete besplatno da odnesete u reciklažno dvorište, koje je i predviđeno za prekomerni ili opasni otpad (tiče se elektroaparata, boja, lakova, stiropora, metala i sličnog).

Otpad nikada ne ostavljajte na ulici. Za ovakvo ponašanje platićete novčanu kaznu.

KONTAKTI

Dvůrac Hrubá skála, Češki raj

PROBLEMATIKA BORAVKA, PRODUŽAVANJE BORAVKA, PRIJAVA PROMENA

Kancelarije Ministarstva unutrašnjih poslova, Odeljenja za azil i migracionu politiku (OAMP MVČR), Odsek za pitanja o boravku stranaca

www.mvcr.cz/cizinci – ovde ćete dobiti sve informacije u vezi s boravkom i kontakte na filijale Ministarstva unutrašnjih poslova po regionima

Ako imate pitanja, pozovite broj za informacije Ministarstva unutrašnjih poslova:

tel: (+420) 974 820 680

KONTROLA BORAVKA, OVERA OBRASCA POZIVNO PISMO, OBAVEZA PRIJAVE PO DOLASKU U ZEMLJU

Policija za strance

www.policie.cz/clanek/informace-pro-pobyt-cizincu.aspx

BESPLATNE INFORMACIJE I SAVETI

Ako vam bude trebala pomoć u rešavanju pitanja i situacija, možete da se obratite nevladinoj neprofitnoj organizaciji (često ćete videti skraćenicu NVO) ili centrima za pomoć u integraciji stranaca (označeni kao *centri za integraciju*), koji su i osnovani da pomognu upravo strancima. Njihov zadatak je da daju savete i informacije koje se tiču svih oblasti života u ČR, potom da pružaju pravnu pomoć, da organizuju kurseve češkog jezika, pomažu s prevodima i prevodjenjem, i slično. U njima rade profesionalci koji su školovani da pruže stručnu pomoć i imaju aktuelne i tačne informacije. Njihove usluge su besplatne, u slučaju nekih kurseva češkog jezika plaća se simbolična cena.

Preporučujemo svima da posete i kulturne aktivnosti u organizaciji ovih ustanova uz koje ćete se bolje uključiti u život po dolasku u ČR.

CENTRI ZA INTEGRACIJU (CENTRI ZA POMOĆ U INTEGRACIJI STRANACA)

Centri za integraciju funkcionišu u svim regionima Češke. U njima će vas posavetovati u kojoj instituciji možete obaviti sve što vam je potrebno, gde možete da naučite češki, šta da radite u većini životnih situacija. Pronaći će vam prevodioca i pomoći u proveriti različitih ugovora pre nego što ih potpišete. U svakom centru za integraciju imate na raspolaganju kompjuter s internetom i možete ga besplatno koristiti.

Većina usluga u ovim centrima je potpuno besplatna, neke usluge mogu biti pružane za naknadu. Zaposleni u centru će vam uvek unapred reći koje usluge možete koristiti za naknadu.

Detaljnije informacije o ponudi usluga pronaći ćete na internet stranicama centara za integraciju.

Kontakti se nalaze ovde www.integracnicentra.cz.

Integrační centrum Praha (ICP) (Centar za integraciju Prag)

Žitná 1574 / 51, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 252 543 846

Arbesovo náměstí 70/4, 150 00 Praha 5

Tel.: +420 253 253 984

Imejl: info@icpraha.com

www.icpraha.com

ICP ima filijale u Pragu 1, Pragu 13 i Pragu 14.

ICP je javna organizacija Skupštine Glavnog grada Praga. Informacije o integraciji i životu u Pragu možete naći u mobilnoj aplikaciji „Praguer“ i na internet stranicama Glavnog grada Praga www.metropolevsech.eu.

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Centralna Češka

Kancelarija Mlada Boleslav

tř. Václava Klementa 467

293 01 Mladá Boleslav

Tel.: +420 311 584 406

Imejl: icmladaboleslav@suz.cz

Kancelarija Kladno

Cyrila Boudy 1444
272 01 Kladno – Kročehlavy
Tel.: +420 325 630 546
Imejl: ickladno@suz.cz

Kancelarija Benešov

Žižkova 360
256 01 Benešov
Tel.: +420 326 905 279
Imejl: icbenesov@suz.cz

Kancelarija Píbram

U nemocnice 85
261 01 Píbram I.
Tel.: +420 326 905 249
Imejl: icpibram@suz.cz

Kancelarija Kutná Hora

Hornická 642
284 01 Kutná Hora
Tel.: +420 326 905 408
Imejl: ickutnahora@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Južna Češka

Kněžskodvorská 2296
370 04 České Budějovice – u zadnjem delu zgrade Česká spořitelna,
paralelna s ulicom Pražska, 1. sprat
Tel.: +420 387 202 508
Imejl: icceskebudejovice@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Vysočina

Tolstého 15
586 01 Jihlava
Tel.: +420 567 212 257, +420 778 401 506
Imejl: icjihlava@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Karlove Vary

Závodu Míru 876/3a
360 17 Karlovy Vary, – 1. sprat
Tel.: +420 353 892 559
Imejl: ickarlovyvary@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Liberec

Voroněžská 144/20
460 10 Liberec
Tel.: +420 482 313 064
Imejl: icliberec@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Severne Moravske i Šlezije

Českobratrská 2227/7
702 00 Ostrava
ICQ: (600-235-100); Skype: (cpic_ostrava)
Tel.: +420 596 112 626, +420 607 860 812
Imejl: icostrava@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Olomouc

Hálkova 171/2
779 00 Olomouc
Tel.: +420 585 204 686, +420 608 119 971
Imejl: icolomouc@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Pardubice

Pernerova 444
530 02 Pardubice
Tel.: +420 466 989 228, +420 725 148 519
Imejl: icpardubice@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Plzeň

Americká 39
301 00 Plzeň
Tel.: +420 725 874 976, +420 377 223 157
Imejl: icplzen@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Zlín

Štefánikova 167
760 01 Zlín
Tel: +420 577 018 651
Imejl: iczlin@suz.cz

Centar za pomoć u integraciji stranaca – Region Južna Moravska

www.cizincijmk.cz
Kounicova 271/13 (prizemi)
602 00 Brno
tel.: +420 734 510 213
e-mail: info@cizincijmk.cz

Centar za pomoć u integraciji državljana trećih zemalja – Region Usti nad Labem

www.centrumcizinciu.cz
Velká Hradební 33
400 21 Ústí nad Labem
Tel: +420 475 216 536
Imejl: usti@centrumcizinciu.cz

Centar za integraciju stranaca – Region Hradec Kralove

www.cizincihradec.cz
Šafaříkova 666/9 (zgrada YMCA – 3. sprat)
500 02 Hradec Králové
Tel: +420 492 604 940
Imejl: poradna.cizinci@hk.caritas.cz

NEVLADINE NEPROFITNE ORGANIZACIJE (NVO)

Sve kontakte možete pronaći na internet stranici www.cizinci.cz u odeljku „Adresar s kontaktima“.

Ovde ćemo navesti samo neke od postojećih organizacija. Savetovanje putem telefona može dobiti svako u Češkoj, lično savetovanje je bolje dogovoriti s organizacijom koja je aktivna u regionu u kojem živite.

- **Organizacija za pomoć izbeglicama – OPU** (Prag, Brno, Hradec Kralove, Plzenj, Ostrava)
– saveti iz oblasti prava i socijalne problematike – www.opu.cz, tel: +420 730 158 779, +420 739 413 983, +420 730 158 781 (pravni saveti), imejl: opu@opu.cz

- **Savetovalište u oblasti integracija – PPI** (Prag, Usti nad Labem) – saveti iz oblasti prava i socijalne problematike – www.p-p-i.cz, tel: +420 603 281 269 (Prag), imejl: paha@p-p-i.cz, tel: +420 475 216 536 (Usti nad Labem), imejl: usti@p-p-i.cz
 - **International Organization for Migration (Međunarodna organizacija za migraciju) – IOM** (Prag) – savetovanje, ekonomska migracija, dobrovoljan povratak, – www.iom.cz, tel: +420 233 370 160, imejl: prague@iom.int
 - **Centar za integraciju stranaca – CIC** (Prag) – saveti iz oblasti rada i socijalne problematike – www.cicpraha.org, tel: +420 222 360 452 (socijalna pitanja), +420 702 150 630 (rad), imejl: info@cicpraha.org
 - **Udruženje za integraciju i migraciju – SIMI** (Prag) – saveti iz oblasti prava i socijalne problematike – www.migrace.com, tel: +420 224 224 379, +420 603 547 450 (pravo), +420 605 253 994 (socijalna pitanja), imejl: poradna@refug.cz
 - **InBáze, z. s.** (Prag) – savetovanje iz oblasti prava, socijalnih pitanja, rada, psihosocijalna problematika – www.inbaze.cz, tel: +420 739 037 353, imejl: info@inbaze.cz
 - **Charita ČR** – pomoć strancima u teškoj situaciji – www.charita.cz. Broj za strance koji govore **mongolski** +420 733 676 667 i **vijetnamski** +420 605 999 969, www.charita.cz/infolinka. Charita ČR ima mrežu filijala po celoj Češkoj.
 - **Arcidiecézní Charita Praha** – Centar Migracije – saveti iz oblasti prava i socijalne problematike, pružanje kraćeg smeštaja u teškim životnim situacijama, pomoć žrtvama trgovine ljudima – www.praha.charita.cz/sluzby/migrace, tel: +420 224 813 418, imejl: migrace@praha.charita.cz
 - **Evropska kontakt grupa** (Prag) – savetovanje iz oblasti rada i karijere – www.ekscr.cz, tel: +420 222 211 799
 - **MOST PRO (Pardubice)** – savetovanje iz oblasti socijalne problematike – www.mostlp.eu, tel: +420 467 771 170, imejl: info@mostlp.eu
 - **Udruženje građana koji pomažu emigrantima (SOZE)** – savetovanje iz oblasti prava i socijalne problematike – www.soze.cz
- SOZE Brno** – tel: +420 545 213 643, imejl: soze@soze.cz
- SOZE Olomouc** – tel: +420 585 242 535, imejl: soze.olomouc@soze.cz

SPECIJALIZOVANE NEVLADINE NEPROFITNE ORGANIZACIJE

Savetovanje iz oblasti obrazovanja, zaposlenja, priznavanja obrazovanja:

META, o. p. s.

www.meta-ops.cz

Tel: +420 775 339 003

Imejl: poradenstvi@meta-ops.cz

Prevenција trgovine ljudima i pružanje pomoći žrtvama:

La Strada Česká republika

www.strada.cz – pružanje pomoći žrtvama eksploatacije i trgovine ljudima (prinudni rad i seksualna eksploatacija)

SOS broj: +420 222 717 171

Informacije: +420 800 077 777

Arcidiecézní Charita Praha – Projekat Magdala

www.praha.charita.cz – savetovanje i pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima (prinudni rad i seksualna eksploatacija)

Tel: +420 251 552 790

Imejl: magdala@praha.charita.cz

Prevenција nasilja u porodici:

www.domacinasili.cz – informacije i spisak s centrima za intervenciju u regionima

Beli bezbedan krug

Pomoć žrtvama krivičnih dela

Tel: 116 006 (non-stop)

www.bkb.cz

ROSA

Pomoć žrtvama nasilja u porodici

Tel: +420 602 246 102

Imejl: info@rosa-os.cz

www.rosa-os.cz

ACORUS

Pomoć licima koja trpe nasilje u porodici

Tel: +420 283 892 772 (non-stop)

KURSEVI ZA ADAPTACIJU I INTEGRACIJU

Dobro došli u Českou Republiku

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

